

Nealkoholová toxikomanie v letech 1973–1978 na území ČSR (Sonda do práce Veřejné bezpečnosti na poli drogové problematiky)

Pavčina Trenevová

Zneužívání narkotických a psychotropních látek se jako jeden z atributů lidského chování stal součástí naší civilizace a jeho rozšíření je jedním z negativních jevů, které kromě rostoucí agresivity, hrubosti, apatie a otrlosti přineslo nanejvýš protikladné dvacáté století.¹⁾ Socialistický stát obecně existenci abúzu drog z politických a ideologických důvodů popíral, ovšem situaci sledoval a také se snažil ji regulovat.

Předkládaná práce se pokouší na základě pramenů vzniklých z činnosti Ministerstva vnitra České socialistické republiky (MV ČSR) a jeho součástí po linii Veřejné bezpečnosti (VB) naznačit, jak tento postup vypadal v období let 1973–78. Zneužívání drog dosáhlo takové míry, že již nebylo možné jej ignorovat a bezpečnostní orgány začaly soustavněji mapovat situaci a hledat konkrétní způsoby omezování tohoto jevu.

Právně byly negativní účinky drog v mezinárodním měřítku eliminovány již od počátku 20. století, kdy hlavním garantem v této oblasti byla Společnost národů, po 2. světové válce Organizace spojených národů, především Komise pro narkotické látky. Československo na tyto aktivity následně reagovalo svou vnitrostátní legislativou.²⁾

V období, jemuž se věnujeme, tvořily právní rámec zejména zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu, vládní nařízení č. 56/1967 Sb. o jedech a jiných látkách škodlivých zdraví, vyhláška Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva spravedlnosti č. 57/1967 Sb., kterou se provádí nařízení o jedech a jiných látkách škodlivých zdraví, zákon č. 120/1962 Sb. o boji proti alkoholismu, zákon o přečinech č. 150/1969 Sb., zákon o přestupcích č. 60/1960

¹ STEHLÍK, Jiří: *Budoucnost lidského společenství*, Praha 2000, s. 19–21.

² Požadavek kontroly drog, zejména opia, morfinu a heroínu byl projednáván na Šanghaiské konferenci v roce 1909. První tzv. Haagská mezinárodní opiová konvence, sjednána byla v roce 1912, stanovila zásadu mezinárodní spolupráce při kontrole narkotických drog, žádala zákonná opatření na kontrolu výroby a distribuce opia, stanovila, že narkotické drogy (opium, morfin, kokain) se budou užívat pouze k medicínským a zákonným účelům. Československo přistoupilo ke konvenci podepsáním *Versailleské smlouvy*, vyhlášena u nás byla pod č. 159/1922 Sb. Prováděcími předpisy k ní byly zák. č. 28/1923 Sb. a vládní nařízení č. 147/1925 Sb. V roce 1925 byla v Ženevě sjednána *Mezinárodní opiová úmluva*, která zavazovala vlády, aby podávaly stálému výboru roční zprávy o výrobě opia a kokových listů a čtvrtletní zprávy o dovozu a vývozu drog. U nás byla vyhlášena pod č. 147/1927 Sb. a vykonána vyhláškou č. 21/1928 Sb., zákonem č. 135/1928 Sb., vládním nařízením č. 37/1929 Sb. a vyhláškou č. 181/1930 Sb. V roce 1931 došlo opět v Ženevě k sjednání *Úmluvy o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek*, kde byla určena spotřeba drog pro jednotlivé státy. V ČSR byla vyhlášena pod č. 173/1933 Sb. Na základě mezinárodních úmluv byl v Československu vydán tzv. opiový zákon č. 29/1938 Sb., jímž bylo dovršeno předválečné úsilí proti zneužívání omamných prostředků na našem území. Podle opiového zákona byla výroba, zpracování, příprava, rozdělování, obchod, dovoz, průvoz a vývoz látek (rozdělených do 4 skupin) pod úředním dozorem. Při porušení zákona byly přestupky v kompetenci okresních úřadů, přečiny a zločiny byly v kompetenci soudů. – Po 2. světové válce byla v roce 1961 v New Yorku sjednána *Jednotná úmluva o omamných látkách*, která nahradila většinu dosavadních mezinárodních úmluv. Naše republika ji podepsala ještě téhož roku, ratifikována byla v roce 1963 a v platnost vstoupila v roce 1964. Vydána byla jako vyhláška Ministerstva zahraničních věcí pod č. 47/1965 Sb. V roce 1971 ve Vídni byla sjednána *Jednotná úmluva o psychotropních látkách*, jež u nás nabyla účinnosti v roce 1989 a publikována byla jako vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 62/1989 Sb. *Jednotnou úmluvu z roku 1961* pozměnil tzv. *Protokol o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách* vyhlášený ve sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí pod č. 458/1991 Sb. Dalším významným dokumentem byla *Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami* uzavřená v Vídni v roce 1988 a vyhlášená u nás sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 462/1991 Sb. – Viz ŠTÁBLOVÁ, Renata a kol.: *Návykové látky a kriminalita*, Praha 1995, s. 48–51; JURÁKOVÁ, Iveta: *Trestněprávní postih toxikomanů*, Brno 1999, s. 73–77, 175; VANĚČEK, Miloš: *Trestněprávní úprava drogové problematiky*. In: *Bulletin Národní protidrogové centrály*, R. 8, 2002/2, s. 16–19.

Sb. a zejména trestní zákon č. 140/1961 Sb. a trestní řád, zák. č. 141/1961 Sb. Tyto právní předpisy však nedávaly dostatečnou možnost postihu a ze strany strážců zákona byly neustále vznášeny požadavky na jejich úpravu a doplnění.

Právní normy obsažené v trestním zákoně umožňovaly totiž postih pouze tzv. klasické toxikomanie,³⁾ tzn. zneužívání klasických drog, které byly uvedeny v seznamu omamných látek ve smyslu § 195 tr. zák. v příloze č. 3 vyhlášky Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva spravedlnosti č. 57/1967 Sb.⁴⁾ Pro trestný čin nedovolené výroby a držení omamných prostředků a jedů podle § 187 tr. zák. bylo možno postihnout pachatele, který bez povolení vyrobil, dovezl, vyvezl, jinému opatřil nebo přechovával omamné prostředky nebo jedy. Za zvlášť přitěžující okolnost se považovalo, dopustil-li se pachatel shora uvedeného jednání jako člen organizované skupiny, získal-li takovým činem značný prospěch nebo způsobil-li těžkou újmu na zdraví více osobám nebo smrt. Podle § 188 tr. zák. bylo možno postihnout pachatele, který vyrobil sobě, jinému opatřil nebo přechovával-li předmět způsobilý k nedovolené výrobě omamných prostředků a jedů.

Drogová scéna se však zdaleka neomezovala na tzv. klasické drogy, a naopak v důsledku jejich nedostupnosti byly nahrazovány nejrůznějšími způsoby,⁵⁾ takže byly v ČSR mnohem častěji zneužívány látky v seznamu omamných prostředků neuvedené. Pak bylo nutné hledat další možnosti postihu. V případě, že byla vyrobená látka tak závadná, že by byla nebezpečná lidskému zdraví, bylo možno jednání pachatele kvalifikovat jako trestný čin ohrožení zdraví závadnými potravinami a jinými potřebami podle §§ 193 nebo 194 tr. zák. Jestliže došlo k ublížení na zdraví způsobenému druhou osobou nebo k těžké újmě na zdraví nebo i smrti, byl možný postih podle §§ 223 a 224 tr. zák. Nedovolený dovoz léčiv bylo možno postihnout podle § 124 tr. zák. za předpokladu, že pachatel značnou měrou ohrozil obecný zájem (hospodářský i na zdraví občanů) tím, že porušil zákaz nebo omezení dovozu, vývozu nebo průvozu zboží. Často byl aplikován § 132 tr. zák., rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, převýšila-li škoda 1 500 Kčs. Nedosahovala-li způsobená škoda stanovené výše, bylo možno využít ustanovení § 9 odst. 3 zák. č. 150/1969 o přečinech, a to i v případech, kdy nevznikla vůbec žádná škoda a podezřelý, který zneužil receptu, si léky platil sám. Při zneužívání léků a syntetických či přírodních látek ve skupinách byl k postihu využíván § 217 tr. zák., neboť tak docházelo k ohrožování mravní výchovy mládeže, ke svádění k zahálčivému nebo nemravnému způsobu života se strany organizátorů, byť i mladších 18 let, kteří sváděli jiné osoby mladší 18 let k soustavnému zneužívání toxických látek nebo umožňovali toxikomanii poskytováním léků, bytů aj. Toxikomané byli často postižitelní rovněž podle § 203 tr. zák. pro trestný čin příživnictví, pro přečiny proti pracovní kázní podle § 8 zák. č. 150/1969 Sb., pro vyhýbání se branné povinnosti aj. Vzhledem k tomu, že nealkoholové toxikomanie se dopouštěla především mládež, bylo možno použít i řadu právních norem a vnitřních předpisů souvisejících s ochranou mládeže.⁶⁾

³⁾ K problematice trestního postihu viz: *Právní normy upravující trestní postih toxikomanů*, In: *Informační věstník VB*, č. 21/1974, příloha č. 6.

⁴⁾ Seznamy omamných látek byly vyhlášovány ve Sbírce zákonů. Byly zde rozděleny do třech kategorií podle míry nebezpečí chorobného návyku, psychických změn a rizik zneužití.

⁵⁾ Vynalézavost osob toužících po drogovém opojení ilustruje případ dvou patnáctiletých dívek, které inhalovaly Okenu s dýmem z majoránky a banánových slupek a požívaly Algenu a Diazepam. Poté zdemolovaly část zařízení v pionýrské klubovně v Chocni. Viz AMV Kanice, přír. č. 1189/82, bal. 2, č. j. VB-02005/HK-3-74 Komplexní vyhodnocení trestné činnosti v oblasti omamných prostředků za rok 1974, fol. 8.

⁶⁾ Zákon o rodině aj., zásadní politickou směrnicí bylo usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 4. 7. 1973, které stanovilo úkoly všem státním a hospodářským orgánům, institucím a společenským organizacím „v oblasti výchovy mladého pokolení a jeho přípravy pro život a práci v rozvinuté socialistické společnosti“. Vláda ČSR tyto úkoly rozpracovala do usnesení č. 186/1973, FMV vypracovalo „Úkoly resortu MV, Sboru národní bezpečnosti a vojsk MV“. Pro vyšetřovací útvary VB v ČSR byly úkoly přetransformovány do pokynu „Systém práce na úseku kriminality dětí a mladistvých“ uveřejněného ve Sbírce pokynů HV VB č. 4/1973. Dále bylo uplatňováno usnesení vlády ČSR č. 20/1974 o součinnosti orgánů Bezpečnosti, prokuratura soudů s národními

Problematika trestné činnosti související s nedovolenou výrobou a držením omamných prostředků byla zákonem č. 128/1970 Sb. vyčleněna do působnosti Federálního ministerstva vnitra (FMV), výkon jeho působnosti zajišťovala Federální správa VB (FS VB). Ta na základě usnesení předsednictva ÚV KSČ a předsednictva vlády ČSSR ze dne 5. dubna 1973 č. 121⁷⁾ o schválení postupu při řešení problematiky alkoholismu a jiných toxikomanií vydala ve smyslu nařízení ministra vnitra č. 11/1971 dne 6. 8. 1973 „Závazný koordinační pokyn náčelníka FS VB FMV o postupu orgánů Veřejné bezpečnosti při řešení problematiky alkoholismu a jiných toxikomanií“.⁸⁾ Tímto pokynem měl být zajištěn jednotný postup orgánů VB. Připojená „Informace o řešení problematiky alkoholismu a jiných toxikomanií“⁹⁾ mj. uvádí, že opatření se mají orientovat hlavně na oblast výchovy a zdravotní péče, jako např.: zesílení propagandy a prohloubení kulturněvýchovné činnosti v hromadných sdělovacích prostředcích, ve školní výchově a v kulturněvýchovných zařízeních k vytvoření žádoucího celospolečenského klimatu; zlepšení ambulanti a ústavní léčby a zainteresování na ní závodních a obvodních lékařů, vedení podniků a společenských organizací; omezení volného prodeje léků, vyvolávajících chorobnou závislost, a přezkoumání rozsahu preskripce těchto léků; zabezpečení výzkumu příčin a důsledků alkoholismu i jiných toxikomanií, výzkumu prevence a ekonomických, společenských a zdravotních důsledků. Posláním Sboru národní bezpečnosti v této oblasti mělo být především „...zajišťování ochrany veřejného pořádku a boje proti trestné činnosti...“. Konkrétněji spočívaly úkoly VB ve zvýšení efektivnosti boje proti nelegální přepravě omamných látek přes území našeho státu z Blízkého východu do západní Evropy a v zavedení systému odhalování latentní kriminality páchané v souvislosti s omamnými látkami.¹⁰⁾

Na základě „Závazného koordinačního pokynu...“ a zákona č. 128/1970 Sb. vydala FS VB v roce 1973 „Metodický pokyn k odhalování trestné činnosti s omamnými prostředky“.¹¹⁾ Ten se stal, i přes své nedostatky, na příštích 5 let nejvýznamnějším dokumentem pro organizování boje s nealkoholovou toxikomanií na všech úrovních VB.¹²⁾

Federální správa VB FMV byla současně řídicím a výkonným útvarem VB. Výkonnou funkci zajišťovala prostřednictvím stávajících stupňů řízení VB. Odhalování a rozpracování trestné činnosti v souvislosti s nealkoholovou toxikomanií bylo začleněno do úseku hospodářské kriminality, neboť se vycházelo z předpokladu, že těžiště boje proti toxikomanií bude spočívat v odhalování pašování a rozšiřování klasických drog, příp. v rozkrádání

výbory, ostatními státními a společenskými organizacemi při postihu protispolečenské činnosti. Viz AMV Kanice, přír. č. 1655/87, bal. 2, č. j. VV-0440/10-1976, Zpráva o stavu a úrovni vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži ve smyslu opatření k usnesení vlády ČSSR č. 287/1974 a vlády ČSR č. 67/1975 v roce 1975, fol. 2–3.

⁷⁾ Vláda ČSR toto usnesení vzala na vědomí svým usnesením č. 125 z 23. května 1973.

⁸⁾ AMV Kanice, f. H 2-1, i. č. 245, Postup orgánů VB při řešení problematiky alkoholismu a jiných toxikomanií – připomínkové řízení.

⁹⁾ Tamtéž.

¹⁰⁾ Tamtéž, Informace o řešení problematiky alkoholismu a jiných toxikomanií, s.2, 23, 25.

¹¹⁾ Metodický pokyn k odhalování trestné činnosti s omamnými prostředky, vydalo FMV, FS VB v Praze 1973 (dále Metodický pokyn 1973).

¹²⁾ Na začátku r. 1974 se pokoušelo Hlavní velitelství VB vydat ve své Sbírce pokynů „Zásady součinnosti služeb VB v boji proti zneužívání a rozšiřování omamných prostředků“, které by doplňovaly Metodický pokyn 1973 vydaný FS VB, zejména v otázce rozdělení kompetencí mezi skupiny hospodářské a obecné kriminality. „Zásady...“ však nebyly vydány, neboť bylo upozorňováno jednak na to, že takový dokument by měla vydat přímo FS VB, a jednak pro přílišnou popisnost a malou instruktivnost materiálu. Viz AMV Kanice, přír. č. 1098/80, bal. 1, č. j. VB-03/HK-3-74, Návrh Sbírkky pokynů HV VB ČSR „Zásady součinnosti služeb VB v boji proti zneužívání a rozšiřování omamných prostředků“.

farmaceuticky zpracovaných omamných prostředků uvnitř zdravotnických zařízení. V rámci řídicí a koordinační činnosti plnila FS VB tyto úkoly:¹³⁾

- vydávání předpisů upravujících výkon služby
- organizování a provádění kontroly jednotného výkonu služby v této problematice
- rozhodování o tom, na kterých útvarech bude prováděno rozpracování konkrétních případů
- provádění výkonu a operativní činnosti na závažných případech převzatých od územních útvarů k FS VB k vlastnímu rozpracování
- zodpovědnost za zdokonalování metod a prostředků používaných k odhalování omamných prostředků
- provádění celostátních rozborů situace na úseku trestné činnosti související s omamnými prostředky za účelem zdokonalování celého systému
- uskutečňování součinnosti s jinými složkami a resorty při odhalování trestné činnosti s omamnými prostředky
- organizování mezinárodní součinnosti v případech zasahujících mimo státní území
- na základě analýzy situace zpracovávání prognóz dalšího vývoje trestné činnosti související s omamnými prostředky s využitím všech domácích a zahraničních zkušeností a provádění odpovídajících opatření.

Hlavní velitelství VB MV ČSR (a MV SSR) se mělo podílet na řízení a kontrole výkonu u podřízených útvarů VB v rozsahu stanoveném FS VB, zajišťovat rozpracované případy, které přesahují rámec jednoho kraje, zajišťovat další úkoly spojené s centrálním řízením v boji proti trestné činnosti s omamnými prostředky ve smyslu těchto pokynů, spolupracovat s jinými složkami a resorty v rámci územní působnosti.

Hlavní těžiště práce spočívalo na okresních (obvodních) odděleních městských správ a správ VB. Ostatní služby VB, vyšetřovatelé a vyhledavatelé, byli povinni poznatky zjištěné z jiných případů k této trestné činnosti neprodleně předávat pracovníkům z úseku hospodářské kriminality, kteří byli pověřeni řešením této problematiky. Při zjištění poznatků k cizincům, jejichž vstup byl na naše území nežádoucí, měly územní správy VB provést potřebná opatření cestou orgánů pasů a víz.

Na odděleních VB, správách VB a FS VB měla být podle prozatímní směrnice pro vedení a využívání poznatkových evidencí VB-krim-I-7 vedena evidence rozpracovaných případů souvisejících s omamnými prostředky. Na O VB a FS VB byla dále vedena evidence narkomanů, která měla sloužit ke kontrole a sledování osob, u nichž byla prokázána trvalá závislost na omamných prostředcích nebo návykových léčích. Byla utajena a lustraci v ní prováděl pracovník, který ji vedl, nebo jeho bezprostřední náčelníci. Pracovníci FS VB, HV VB a S VB měli postupovat získané poznatky z objektů, které obhospodařovali, příslušným útvarům VB podle trvalého nebo dlouhodobého přechodného pobytu narkomanů. Hlášení o rozpracování pachatelů trestné činnosti související s omamnými prostředky byly útvary VB povinny zasílat ve smyslu ustanovení VB-krim-I-7 i v těch případech, které nepřesahovaly rámec okresu. Hlášení o zjištěných osobách, u kterých byla prokázána trvalá závislost na omamných prostředcích, měly útvary VB zasílat na kartách pro poznatkovou evidenci v jednom vyhotovení Federální správě VB cestou HV VB MV ČSR.¹⁴⁾

Důležitou roli v boji s toxikomanií představovala schopnost spolupráce bezpečnostních složek mezi sebou navzájem a také s ostatními státními orgány a organizacemi. Toto bylo v Metodickém pokynu 1973 opatřeno následovně. FS VB zajišťovala součinnost s II. správou FMV, Ústřední celní správou ČSSR, společenskými organizacemi na federální úrovni a se zahraničními bezpečnostními sbory. Náčelníci

¹³ Metodický pokyn 1973, s. 9–10.

¹⁴ Tamtéž, s. 10–11.

okresních a obvodních oddělení VB, MS VB, S VB zajišťovali spolupráci s příslušnými náčelníky útvarů StB. S celními orgány upravovaly součinnost směrnic a pokyny o spolupráci mezi orgány Veřejné bezpečnosti a Celní správy.¹⁵⁾ Podle zásad dohodnutých mezi MZd a FS VB byli vedoucí zdravotnických zařízení povinni sdělovat orgánům VB skutečnosti, týkající se osob závislých na drogách nebo drogy požívajících i bez jejich souhlasu, jestliže bylo ohroženo jejich zdraví nebo vývoj osobnosti a bylo-li to v zájmu ochrany proti toxikomanii.¹⁶⁾

K zajištění úkolů měli územní náčelníci určit pracovníka skupiny (oddělení, odboru) hospodářské kriminality pro práci na úseku omamných látek a obhospodařování psychiatrických oddělení a léčeben zdravotnických zařízení, který měl udržovat styk s lékaři-psychiatry za účelem výměny poznatků v oblasti omamných prostředků, vyhodnocovat soustředěné poznatky a předkládat je příslušným náčelníkům s návrhem na opatření, získávat ve služebním obvodu přehled o osobách, které požívaly omamné prostředky. Tento přehled měl být využitelný pro operativní činnost a evidence vedené na O VB a FS VB. Dále měl vyčleněný pracovník zajišťovat úkoly týkající se boje s trestnou činností související s omamnými prostředky pro jiné útvary VB, vyžadovat odborné posudky od Kriminalistického ústavu VB FS VB nebo podle §§ 8 a 158 odst. 3 tr. řádu ve zdravotnických zařízeních a měl předkládat návrhy na preventivní opatření.

Federální správa VB měla spolu s republikovými orgány VB poskytovat podklady vrcholným zdravotnickým orgánům obou republik a řešit s nimi celostátní problémy v oblasti nealkoholové toxikomanie spolu s ústavními psychiatrickými léčebnami a výzkumnými ústavu, jichž se tato problematika týká.

Takto byl formulován Metodický pokyn, k jehož ideálu se jednotlivé útvary VB v praxi více či méně blížily. O situaci svědčí komplexní vyhodnocení, zpracovávaná od roku 1973. Na republikové úrovni je vypracovával odbor hospodářské kriminality Správy kriminální služby HV VB MV ČSR (později pouze SKS MV ČSR¹⁷⁾ na vyžádání Federální kriminální ústředny FS VB (FKÚ FS VB). Ta si materiál zajišťovala jako podklad ke svému vlastnímu vyhodnocení trestné činnosti související s nedovolenou výrobou a držením omamných prostředků na území ČSSR, které měla sestavit podle N MV ČSSR č. 11/1971. Podkladem pro zpracování zprávy SKS byla krajská vyhodnocení, sestavovaná odbory hospodářské kriminality správ VB (MS VB Praha).

Zprávy byly sestavovány za celý rok a měly obsahovat přehled o realizovaných případech, případech v rozpracování, ověřených poznatcích, počtu evidovaných narkomanů a spolupráci se zdravotnickými zařízeními. Vztahovaly se na všechny druhy zneužívání omamných prostředků (omamné prostředky, návykové léky, vdechování syntetických prostředků), všechny druhy trestné činnosti (pašování, rozkrádání aj. nelegální odčerpávání ve zdravotnických zařízeních, vloupání do lékáren atd.). Správy VB měly samostatně popsat „...jednotlivé případy a poznatky s následujícími údaji: druh a formy trestné činnosti, základní data pachatelů a rozpracovaných či podezřelých osob, event.

¹⁵ NMV ČSSR č. 11/1972 z 29. 3. 1972; Metodický pokyn náčelníka FS VB č. 1/1972 – uveřejněn v IVVB č. 46–47/1972 z 22. 11. 1972.

¹⁶ Věstník MZd ČSR, částka 4–5 z 15. 6. 1972 – Informace č. 12; Zápis z porady zástupců MV ČSSR, MV SSR a MZd SSR ze 16. 3. 1972 v Bratislavě; Zásady dohodnuté na společné poradě projednané a zajištěné na pracovní poradě vedoucích zdravotních pracovníků – ředitelů – MZd SSR.

¹⁷ Hlavní velitelství VB MV ČSR bylo zrušeno ke dni 31. 12. 1975 na základě přísně tajného rozkazu ministrů vnitra ČSSR, ČSR a SSR č. 5 ze dne 29. 9. 1975. Citovaným rozkazem byly k 1. 1. 1976 zřízeny u MV ČSR útvary, mezi nimi i Správa kriminální služby. Viz AMV Kanice, Inventář karchivnímu fondu H-2, Hlavní velitelství VB ČSR Praha, 1977, s. 4.

následky a škody způsobené trestnou činností, způsob rozpracování, který útvar a služba VB případ zpracovává. “¹⁸⁾ Podklady pro zpracování byly získávány z jednotlivých okresů.

V roce 1973 bylo podle výše uvedeného vyhodnocení¹⁹⁾ nejzávažnější formou, vzhledem k zdravotním následkům i k problematice trestního postihu, vdechování toxických látek, které se šířilo zejména mezi učni odborných učilišť a žáky škol. Velký podíl na rozšíření měla zejména snadná dostupnost, neboť prostředky jako Či-ku-li, Toluen, Okena aj. bylo možno levně zakoupit v maloobchodních prodejnách Drogerie. Nejčastěji bylo „fetování“ zjištěno v Jihomoravském a Severomoravském kraji. Další oblíbenou formou toxikomanie bylo zneužívání návykových léků a látek z nich vyrobených. Mezi zneužívané léky patřily Dexfenmetrazin, Fenmetrazin, Yastil, Dolsin, Triphenidyl, analgetika Alnagon, Algena, ojedinele Papaverin, Psychoton, Veralgin aj. Byly běžně dostupné v lékárnách na lékařský předpis nebo i bez něj. Na míru společenské nebezpečnosti pouhého požívání těchto léků a nutnost řešení byly však rozporné názory, a to i v lékařských kruzích.²⁰⁾ Se získáváním léků pak často souvisela trestná činnost vloupání do lékáren a zdravotnických zařízení (ordinace, nemocnice, sklady léčiv), machinace s lékařskými předpisy, rozkrádání, spekulace aj. Množství případů klasické toxikomanie bylo hodnoceno jako „zanedbatelné“ a bezpečnostní orgány se soustředily spíše na podchycení pašování drog, zejména z oblastí Středního východu do západních států.²¹⁾

S toxikomanií se setkávaly vojenské obvodní komise a stále se zvyšoval počet branců neodvedených z důvodu, že se pod vlivem omamných prostředků pokusili o sebevraždu, byli v ústavním léčení aj. Při jednání pracovníků OHK SKS s pracovníky psychiatrického oddělení Ústřední vojenské nemocnice v Praze-Střešovicích bylo zjištěno zneužívání omamných látek mezi příslušníky základní vojenské služby a i vojenští psychiatři zatím stáli před problémem, jak věc řešit. Problémem bylo i zneužívání omamných prostředků rozšířené ve věznicích, kde byl zvláště populárním lékem Yastil.²²⁾

Dopadenými pachateli trestných činů byli především mladiství, za rok 1973 bylo zachyceno 139 osob účastnících se na zneužívání či rozšiřování omamných prostředků. Celkem bylo zjištěno 47 osob, které inhalovaly toxické látky, jejich věk se pohyboval mezi 14 a 19 lety. Vloupání či pokusy o vloupání do lékáren bylo 30, nejvíce v obvodu MS VB Praha. Byly odhaleny 3 případy pašování drog (hašiš, marihuana). Podrobnější přehled o výsledcích v jednotlivých krajích je uveden v tabulce.

rok 1973	odhalené případy	rozpracované případy	prověřené poznatky
	1 trestní postih	2 jiné řešení	

¹⁸⁾ AMV Kanice, přír. č. 1298/84, bal. 1, č. j. VB-03/HK-3-74, Komplexní vyhodnocení trestné činnosti v oblasti omamných prostředků za rok 1973 (dále jen Vyhodnocení 1973), fol. 3.

¹⁹⁾ Tamtéž, fol. 6–30.

²⁰⁾ Výzkumný ústav psychiatrický v Praze 8 dal návrh, aby byl alespoň rozšířen seznam léčiv, která jsou dle rozhodnutí MZd od r. 1970 označována jako nevhodná pro řízení motorových vozidel – Dinyl, Alnagon, Algena. Proti tomu byli někteří pracovníci Výzkumného ústavu pro farmacii a biologii v Praze, kteří připouštěli, že některá psychoaktivní léčiva zasahují do řídicích funkcí centrální nervové soustavy, „ale pro nedostatek objektivních důkazů o přímých účincích léků na schopnost řídičů... návrh odmítli.“ Zkoumáním se dále zabýval jeden pracovník týmu Institutu hygieny a epidemiologie v Praze. Tamtéž, fol. 9.

²¹⁾ Této otázce se věnuje i „Informace k trestné činnosti na úseku omamných prostředků“, která upozorňuje na možnost pašování hašiše a marihuany. In: *IV VB*, R. XV, 1973/42, ze dne 5. 12. 1973, s. 1.

²²⁾ Šlo o v lékárnách volně získatelný lék proti průduškovému astmatu a v nápravných zařízeních s ním a jinými medikamenty kvetl dobře organizovaný černý obchod. K této problematice viz např. GRUMLÍK, René: *Drogová závislost v praxi bezpečnostních orgánů*. In: *Kriminalistický sborník*, R. 12, 1968, s. 395; SOPKO, Roman, HRDLÍČKOVÁ Antonia, OLEJKÁR, František: *Prejavy narkomanie u mladistvých odsúdených v nápravno-výchovnom ústave v Prešove*. In: tamtéž, R. 17, 1973, s. 168–171.

ČSR	24/36/3neznámí	12/29	34/48/5skupin	22/26/3 skupiny
OHK SKS	–	–	–	3/3/2 skupiny
MS VB Praha	8/15/2N	2/3	4/23	–
S VB Praha	2/5	–	1/1	3/6/1 skupina
S VB Č. Budějovice	3/2	1/1	1/1	2/2
S VB Plzeň	3/3	2/2	1/1	2/2
S VB Ústí nad Labem	2/3	–	6/4/2 skupiny	–
S VB Hradec Králové	1/1	–	10/5/2 skupiny	6/6
S VB Brno	1/1	5/16	7/7/1 skupina	–
S VB Ostrava	4/5	2/7	4/6	6/7

Přehled výsledků v boji s nealkoholovou toxikomanií v roce 1973 v jednotlivých krajích.
 Legenda: 1 – případy, v nichž bylo zahájeno trestní stíhání, 2 – případy, kdy nebylo možno trestní stíhání zahájit a byly řešeny operativním opatřením aj., první číslo = počet případů/druhé číslo = počet zjištěných osob/třetí číslo = počet neznámých pachatelů nebo přesně nezjištěné skupiny

Opatření, která měla zlepšit boj s nealkoholovou toxikomanií, byla zaměřena především na navazování spolupráce s lékaři a zdravotnickými zařízeními. Cílem bylo získání odborných znalostí k omamným látkám a vytipování osob zneužívajících omamné látky. Řada lékařů se však zdráhala informace poskytovat z důvodu zachování lékařského tajemství. Další problémy vznikaly nejasností v pojmech. Nebyl stanoven termín „závislost na omamných prostředcích“, který byl navíc rozdílný z hlediska lékařů a VB. Lékaři pak nesdělovali některé dle jejich mínění méně závažné osoby, které ale z hlediska VB závažné pro boj proti toxikomanií byly. Také bylo konstatováno, že „...ani lékař nemůže přesně stanovit, za jakých podmínek a kdy se stane osoba narkomanem. Z tohoto pohledu není pak možno, protože dosud nejsou známa kritéria pro posouzení člověka jako narkomana, stanovit, kdo je narkoman a také kdo tuto osobu takto označí“.²³⁾ Odbor hospodářské kriminality SKS HV VB spolupracoval se Střediskem pro drogovou závislost v Praze v Apolinářské ulici, s Psychiatrickou léčebnou v Praze 8 Bohnicích, s Výzkumným ústavem psychiatrickým v Praze a s psychiatrickým oddělením Ústřední vojenské nemocnice. Tak byly získány poznatky k 23 osobám požívajícím omamné prostředky, které byly po částečném prověření postoupeny k provedení dalších opatření příslušným útvarům VB. S VB (MS VB Praha) a O VB spolupracovaly s okresními psychiatry, řediteli jednotlivých OÚNZ, s primáři psychiatrických oddělení OÚNZ, psychiatrickými léčebnami v okresech, okresními lékárníky.

Dále byla spolupráce navazována s pracovníky ve školství, s vychovateli, učiteli aj., opět za účelem získání poznatků o podezřelých osobách a pro předání informací pedagogům. Projednávána byla součinnost s orgány správy StB. Probíhala školení pracovníků na úseku zdravotnictví²⁴⁾ a mládeže. Pracovníci OHK SKS HV VB prováděli prověrky a sledovali dodržování předpisů na jednotlivých správách VB. Situace a další postupy byly projednávány na celostátních poradách náčelníků OHK a OOK S VB. Úsilí bylo věnováno vytvoření evidencí podle Metodického pokynu 1973.

Podle hodnocení odboru hospodářské kriminality SKS HV VB za rok 1973 však výsledky neodpovídaly situaci a potřebám účinného řešení zneužívání omamných prostředků všeho druhu a trestné činnosti, páchané při jejich získávání a rozšiřování. Celkově bylo konstatováno, že trestní postih nesplňuje preventivní funkci.²⁵⁾ Rovněž ochranná léčba

²³⁾ Vyhodnocení 1973, fol. 38–39.

²⁴⁾ Odbor HK S VB Plzeň provedl školení pracovníků na úseku zdravotnictví, kteří byli pověřeni zpracováním případů dle § 187 aj. v souvislosti s omamnými látkami na základě školení FKÚ FS VB ve Štěchovicích. Tamtéž, fol. 48–50.

²⁵⁾ Např. ošetřovatelka nemocnice rozkrádala Dolsin a Morfin, pacientům aplikovala ochuzené dávky nebo je nahrazovala méně účinnými utišujícími prostředky. Část spotřebovala sama, část dávala známým. Obvodním soudem byla odsouzena pro tr. čin dle § 187/1 k podmíněčnému odnětí svobody na 3 měsíce a i po odsouzení zůstala zaměstnána na chirurgickém oddělení téže nemocnice, kde se omamné prostředky běžně používaly.

prováděná v psychiatrických léčebnách byla hodnocena jako nedostatečná. Pacienti často při léčení požívali omamné látky, které jim na návštěvě předali jejich kamarádi, měli téměř neomezenou možnost i několikadenního ilegálního vzdálení se z léčebny apod.²⁶⁾ Vliv na činnost VB měly dále nedostatek zkušeností, nedostatečně vžitá a koordinovaná spolupráce. Ostatně Metodický pokyn 1973 byl teprve proškolen²⁷⁾ a uváděn do praxe: „*V současné době je kladen důraz především na vysvětlení, správné pochopení a zajištění úkolů, které pro útvary VB vyplývají...*“²⁸⁾

Situaci se však nedařilo významně změnit ani po celé zkoumané období a v podstatě každoročně bývalo konstatováno, že došlo k „...určitému zkvalitnění práce součástí VB ČSR v uvedené problematice, ale přesto existují některé nedostatky v činnosti VB i dalších orgánů, které negativně ovlivňují výslednost a účinnost.“²⁹⁾

V období let 1974–78 byly postupně získávány zkušenosti a zaváděna opatření, jejichž cílem bylo jednak zmapovat drogovou scénu, jednak omezovat šíření nealkoholové toxikomanie. Tento proces probíhal sice na základě společných výše uvedených předpisů, přesto, jak dokazují každoroční analýzy,³⁰⁾ byl v jednotlivých krajích ba i okresech rozdílný co do kvality, účinnosti a rychlosti. Ještě v roce 1976 bylo konstatováno, že práce v Severomoravském a Severočeském kraji je dle šetření štábu Ministerstva vnitra ČSR a pracovníků SKS MV ČSR účelně rozdělena mezi útvary obecné a hospodářské kriminality při odhalování i při provádění preventivních opatření na úseku boje s toxikomanií. Na MS VB Praha bylo však průzkumem zjištěno, že se naopak toxikomanii podle „Metodického pokynu 1973“ nevěnují „a tento ani neznají“!³¹⁾

Ve Středočeském kraji byl „Metodický pokyn 1973“ rozpracován Sbírkou pokynů náčelníka S VB Praha č. 4 z 28. 2. 1974. V listopadu 1975 se konala celokrajská porada

Tamtéž, fol. 11.

²⁶⁾ Problémy se zabezpečením léčby toxikomanů jsou k roku 1984 popsány takto „*Zfetovaný jedinec... je odvezen do psychiatrické léčebny Bohnice (VB nebo lékařská služba přivezou osobu do přijímací kanceláře, vyloží ji a odjedou)... V léčebně je mladistvý pacient přijímán na oddělení ženským personálem, zdravotními sestrami, a případný neklid, agresivita... se zvládá velmi obtížně..., neboť zdravotnické zařízení v tomto směru na dorostovém oddělení nedisponuje ani dostatečnými omezovacími prostředky. Po vystřízlivění pacient manifestačně demonstruje, že se nechce léčit; dává to najevo svým chováním, nerespektuje režim oddělení (kde jsou i velmi vážně duševně nemocní), podřívá autoritu personálu, odmlouvá, nechce vstávat, uklízet, kouří na lůžku, chová se drze a arogantně, což vyvolává v personálu pocit bezmocnosti... Ze zdravotnického zařízení uteče toxikoman v podstatě vždy, kdy se mu zachce, neboť není možno vytvořit dokonalé karcerální podmínky... Ve zdravotnickém zařízení násilně odvykacího typu (ochranná léčba nařizená toxikomanům soudy) chybí např. ostraha...“ KLÁŠTERSKÝ, Kamil, CIMICKÝ, Jan: *Situace v oblasti boje s toxikomanií mladistvých*. In: *Kriminalistický sborník*, R. 28, 1984/11, s. 686.*

²⁷⁾ Např. ve Východočeském kraji byla na základě Metodického pokynu 1973 svolána dne 17. 10. 1973 celokrajská porada vedoucích skupin hospodářské a obecné kriminality O VB a provedeno seznámení s pokynem, dne 4. 12. 1973 se konala porada pracovníků SHK a SOK, jejíž součástí bylo proškolení výkladu k pokynu. Zúčastnili se i krajský psychiatr a pracovníci FMV, kteří seznámili s manipulací s detekční soupravou. Viz Vyhodnocení 1973, fol. 51–54.

²⁸⁾ Tamtéž, fol. 29.

²⁹⁾ AMV Kanice, přír. č. 1189/82, bal. 2, č. j. VB-02005/HK-3-74, Komplexní vyhodnocení trestné činnosti v oblasti omamných prostředků za rok 1974 (dále jen Vyhodnocení 1974), fol. 7.

³⁰⁾ Vyhodnocení 1974; přír. č. 1256/83, bal. 1, č. j. VB-01835/HK-3-75, Komplexní vyhodnocení trestné činnosti v oblasti omamných prostředků za rok 1975, (dále jen Vyhodnocení 1975); přír. č. 1256/83, bal. 2, č. j. VB-010/HK-2-76, Komplexní vyhodnocení trestné činnosti v oblasti omamných prostředků za rok 1976 (dále jen Vyhodnocení 1976); přír. č. 1324/84, bal. 3, č. j. SKS-3336/HK-2-77, SKS-039/HK-2-78, SKS-0777/HK-2-78, Komplexní vyhodnocení trestné činnosti v oblasti omamných prostředků za rok 1977 (dále jen Vyhodnocení 1977); přír. č. 1324/84, bal. 4, č. j. SKS-03491/HK-2-78, Komplexní vyhodnocení trestné činnosti v oblasti omamných prostředků za rok 1978 (dále jen Vyhodnocení 1978).

³¹⁾ Vyhodnocení 1976, fol. 83.

pracovníků po linii hospodářské kriminality (HK), na níž přednášel primář léčebny v Horních Beřkovicích a zástupce krajské prokuratury podal výklad k ustanovení § 217 tr. zákona.³²⁾

Na S VB České Budějovice v roce 1975 odbor HK vydal ve třech případech podrobné metodické pokyny, které byly zpracovány skupinami HK až na základní útvary.³³⁾

S VB Ústí nad Labem vydala dne 28. 10. 1975 pokyny pro okresní oddělení VB.³⁴⁾ V červnu 1978 se v Severočeském kraji konal celokrajský seminář k nealkoholové toxikomanii, účastnili se jej specialisté po linii HK i obecné kriminality (OK), okresní psychiatři, pediatři a dětské sestry. Z rozhodnutí odboru zdravotnictví KNV se měla akce každoročně opakovat. Dále se v kraji konaly každoročně od roku 1974 semináře orgánů činných v trestním řízení a byla zde přijímána závazná opatření. Od roku 1978 měla toxikomanii řešit krajská meziresortní porada.³⁵⁾

Na S VB Hradec Králové byl rozpracován odborem HK návrh na opatření ke zlepšení stavu v boji proti nealkoholové toxikomanii a tento byl realizován v rozkazu náčelníka KS SNB, č. j. KS-0396/OV-75 z 8. 12. 1975. Rozkaz byl pro sjednocení postupu v boji rozeslán na S VB, OO VB, správu StB, krajské oddělení pasů a víz, krajské oddělení ochrany státních hranic a odbor vyšetřování VB.³⁶⁾ V roce 1978 byly u všech okresních správ SNB zpracovány lekce pro základní útvary se zaměřením na boj proti toxikomanii a provedeno proškolení „v přiměřeném rozsahu“ příslušníků základních útvarů VB.³⁷⁾

V Jihomoravském kraji byla v r. 1974 toxikomanie proškolená s příslušníky vnější služby, zařazenými v jednoměsíčních kurzech ve školním pohotovostním útvaru při KS SNB Brno.³⁸⁾

S VB Ostrava vydala pod č. j. VB-0596/SV-75 komplexní opatření k boji s nealkoholovou toxikomanií.³⁹⁾ V roce 1974 dal odbor obecné kriminality S VB Ostrava podnět k meziresortní poradě, které se účastnili zástupci odboru školství KNV, specialisté z psychiatrické léčebny v Opavě a Krajské psychologicko-výchovné kliniky v Ostravě. Ti vyhodnotili situaci a stanovili společný postup, s nímž byli seznámeni všichni pracovníci škol I. a II. stupně. V roce 1978 byl vyčleněn pracovník odboru OK S VB, který se aktivně podílel na šetření všech případů toxikomanie mládeže, což mělo vést k důslednému prošetření případů ve všech souvislostech. V kraji se dále konala meziresortní porada k toxikomanii dne 20. 6. 1978 na Krajské prokuratuře Ostrava. Ve dnech 13.–15. 11. 1978 proběhlo školení operativních pracovníků, vyšetřovatelů, pracovníků prokuratur a soudů zaměřené na nealkoholovou toxikomanii a trestnou činnost mládeže, byl připravován pokyn ředitele KÚNZ Ostrava (na popud HK S VB), který měl zajistit povinnost lékařů zaslat hlášení o osobě, jíž stanoví diagnózu 304 (toxikomanie), že je nezpůsobilá řídit vůz, bez ohledu na to, zda má řídičský průkaz nebo nemá. Na duben 1979 bylo plánováno konání sympozia k problematice toxikomanie za účasti odborníků.⁴⁰⁾

Štáb S VB Plzeň přijal opatření dne 10. 5. 1976, podle nichž měla být evidovaným osobám věnována pozornost prostřednictvím odboru VB v kraji a okresních oddělení VB

³²⁾ Vyhodnocení 1975, fol. 95.

³³⁾ Tamtéž, fol. 46–49.

³⁴⁾ Tamtéž, fol. 61–64.

³⁵⁾ Vyhodnocení 1978, fol. 38–51.

³⁶⁾ Vyhodnocení 1975, fol. 70.

³⁷⁾ Vyhodnocení 1978, fol. 110–113.

³⁸⁾ Vyhodnocení 1974, fol. 98.

³⁹⁾ Vyhodnocení 1975, fol. 76–81.

⁴⁰⁾ Vyhodnocení 1978, fol. 60–66. Konference se konala dne 4. 4. 1979 v Ostravě, účastnilo se jí 185 osob, z toho 89 lékařů, 43 příslušníků Bezpečnosti, 39 farmaceutů a 14 zástupců ostatních, na problematice zainteresovaných složek. (Vyhodnocení 1979, fol. 89.)

v okresech, udržování styku mezi službami SNB. Dohodnuto bylo hlášení setkání mládeže a diskoték odbory kultury ONV orgánům VB.⁴¹⁾

Úkoly v boji byly dále rozpracovány v pracovních plánech jednotlivých útvarů a jejich plnění bylo hodnoceno a využíváno k dalšímu upřesnění úkolů a k preventivní činnosti.

V roce 1977 vedení FKÚ FS VB uspořádalo k problematice toxikomanie dvoudenní seminář pro náčelníky odborů obecné a hospodářské kriminality správ VB a operativní pracovníky po linii HK. V jednoměsíčním kurzu operativních pracovníků ve Vzdělávacím institutu MV ČSR Veltrusy se konala přednáška pracovníka OHK SKS MV ČSR. Dne 12. 10. 1977 byla uspořádána celostátní porada operativních orgánů. Na týdenním školení operativních pracovníků okresních správ SNB v problematice mládeže v listopadu 1977 byly proškoleny zásady součinnosti mezi pracovníky HK a OK a zásady vedení a využívání poznatkových evidencí vedených na odděleních HK OS SNB.⁴²⁾

Na štábu náčelníka SKS bylo v lednu 1978⁴³⁾ projednáno a schváleno vyhodnocení situace v problematice nealkoholové toxikomanie na území ČSR za rok 1977 a byla přijata následující opatření: a) na společné poradě vedení SKS MV ČSR a Celního ředitelství ČSR v únoru 1978 projednat zjištěnou situaci v pašování drog na území ČSR, b) předávat Federální správě VB zjištěné poznatky, případy a podklady k projednávání s Generální prokuraturou ČSSR k ujednocení postupu při trestním postihu toxikomanů dle ustanovení §§ 187 a 217 tr. zákona, c) vyhodnocení situace v problematice nealkoholové toxikomanie na území ČSR v roce 1977 zaslat všem S VB a MS VB Praha k provedení vlastních opatření a d) s vedením NVÚ MS dislokovanými v Praze dohodnout na zkoušku spolupráci o předávání poznatků zjišťovaných k nealkoholové toxikomanii u osob ve věznicích.

Zmiňovaná vyhodnocení o činnosti na úseku nealkoholové toxikomanie se jako nástroj zpětné vazby podle potřeby pozměňovala a i na kvalitě jejich zpracování lze zaznamenat posun v chápání problému toxikomanie. Od roku 1975 měly být navíc zvlášť vykazovány případy úmrtí na následky zneužívání toxických látek, včetně sebevražd, počty evidovaných narkomanů, zhodnocení spolupráce se zainteresovanými orgány a organizacemi a jaká opatření byla provedena, navrhovaná opatření ke zvýšení účinnosti boje v oblasti nealkoholové toxikomanie. Bylo zdůrazněno, že vyhodnocení má obsahovat údaje získané po linii hospodářské i obecné kriminality. Za rok 1976 byly ve vyhodnoceních samostatně uváděny případy trestního stíhání dle §§ 187 a 188 tr. zákona. Naopak byly vynechány počty evidovaných narkomanů.

Jedním z problémů, které metodický pokyn z roku 1973 přímo neřešil, bylo rozdělení kompetencí mezi úseky obecné a hospodářské kriminality. Již v roce 1974 však došlo na většině útvarů k dělbě práce „...*odpovídající pracovní náplni a kádrovým a operativním možnostem jednotlivých služeb*“.⁴⁴⁾ Po linii obecné kriminality byla řešena vloupání, zneužívání omamných prostředků mládeži, sebepoškozování na zdraví, násilná, mravnostní, majetková aj. trestná činnost, které spadaly do působnosti obecné kriminality. Především se toxikomanií zabývali pracovníci z úseků mládeže. Úkol zabezpečení účinnějšího boje proti trestné činnosti s omamnými prostředky s využitím metodického pokynu FS VB měl v harmonogramu úkolů i odbor obecné kriminality SKS hlavního velitelství VB.⁴⁵⁾ Po linii hospodářské kriminality byly řešeny případy zneužívání a rozšiřování omamných prostředků, rozkrádaných či nelegálně odčerpávaných zaměstnanci zdravotnických zařízení, pašovaných do ČSSR aj. Šlo ale o „...*vžitou dělbu práce, která má velmi málo společného*“

⁴¹⁾ Vyhodnocení 1976, fol. 18–25.

⁴²⁾ Vyhodnocení 1977, fol. 102.

⁴³⁾ Tamtéž, fol. 67–68.

⁴⁴⁾ Vyhodnocení 1974, fol. 24–25.

⁴⁵⁾ AMV Kanice, přír. č. 1189/82, bal. 2, č. j. VB-046/OK-1974, Harmonogram úkolů odboru obecné kriminality SKS hlavního velitelství VB pro rok 1974, bod č. 42.

*se systematickou a koordinovanou spoluprací všech služeb a útvarů VB, jakou vyžaduje charakter problematiky, nutnost jednotné evidence a vyhodnocování situace, spolupráce s různými orgány a institucemi atd.*⁴⁶⁾

Boje se účastnily i ostatní složky VB. Spolupráce probíhala s útvary StB, usnesení vlády ČSR č. 125/1973 se odrazilo v činnosti vyšetřovacího aparátu VB MV ČSR.⁴⁷⁾ Jeho realizace byla zajištěna osobním dopisem náčelníka SV VB MV ČSR č. j. VV-1100/10-1973 ze dne 3. 6. 1975, obsahujícím direktivní úkoly vyšetřovacím útvarům VB v oblasti ochrany mládeže před alkoholismem a jinými toxikomaniemi.⁴⁸⁾

V otázce toxikomanie u odsouzených žádala SKS MV ČSR o její signalizování, proto Správa nápravné výchovy ČSR dala pokyn náčelníkům oddělení nápravněvýchovné činnosti v nápravněvýchovných ústavech, aby v hlášení o propuštěném, které bylo zasíláno orgánům VB podle místa bydliště, bylo uvedeno, zda měl problém s toxikomanií.⁴⁹⁾ Od r. 1974 byla snaha navázat styk s vojenskými psychiatry, krajskými a okresními vojenskými správami. Po linii obecné kriminality byli v r. 1975 prošetřováni branci, kteří nebyli odvedeni pro diagnózu 304 – toxikomanie. V roce 1976 probíhalo jednání s Federálním ministerstvem národní obrany, „...jehož cílem je provedení společných celostátních opatření, která by řešila toxikomanií branců v těsné spolupráci mezi SNB a ČSLA“.⁵⁰⁾ V roce 1977 byli S VB Praha více sledováni branci, náčelník S VB Středočeského kraje vydal dodatek ke Sbírce pokynů č. 13/76 o boji proti toxikomanií v řadách branců, koordinující postup okresních správ SNB (OS SNB) a okresních vojenských správ.⁵¹⁾ Spolupráci se zdravotnickými zařízeními si S VB vesměs chválily. Například S VB v Ústí nad Labem vykazovala za rok 1974 oficiální styk s řediteli OÚNZ a KÚNZ, okresními psychiatry a psychiatry na poliklinikách, s psychiatrickými léčebnami v Horních Bečkovcích a Petrohradě. V postupu napomáhaly i orgány péče o mládež při národních výběrech, zejména při rozkládání skupin fetující mládeže, postupně byl navazován kontakt s orgány SSM a ROH, se školskými orgány a organizacemi, s vychovateli na internátech apod. Z důvodu častých vloupání do lékáren a zdravotnických zařízení útvary Bezpečnosti spolupracovaly s lékárenskou službou, okresními komisemi

⁴⁶⁾ Vyhodnocení 1974, fol. 25.

⁴⁷⁾ Jako příklad spolupráce uvádíme opatření S VB Plzeň, ke kterému došlo v roce 1976 proti skupině mládeže, která se u Boleveckého rybníka u Plzně scházela v restauraci Ostende. Zde mládež čichala toxické látky, požívala alkohol a zneužívala léky. Skupina byla rozpracována bezpečnostní akcí a rozložena. Akce se účastnilo 87 příslušníků SNB, jak StB, tak VB ve stejnojmenné občanské oděvu. Akci připravili S VB, OHK, OOK a OVS s orgány MS Plzeň a byla provedena za použití školního pohotovostního oddílu VB ve Zbouchu u Plzně. Viz Vyhodnocení 1976, fol. 19.

⁴⁸⁾ AMV Kanice, přír. č. 1655/87, bal. 2, č. j. VV-0440/10-1976, Zpráva o stavu a úrovni vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži ve smyslu opatření k usnesení vlády ČSSR č. 287/1974 a vlády ČSR č. 67/1975 v roce 1975, fol. 2. Např. v Severomoravském kraji byli s úkoly seznámeni v červnu 1975 náčelníci vyšetřovacích útvarů VB na pracovní poradě a bylo jim uloženo seznámit s těmito úkoly všechny vyšetřovatele a znovu proškolit zákon č. 120/1962 Sb., zákon 128/70 Sb., vyhlášku MZd a MS č. 57/67 Sb., vládní nařízení 57/67 Sb. a metodický pokyn FS VB FMV z roku 1973. Dne 28. 5. 1975 byl vydán pokyn náčelníka OVŠ VB KS SNB Ostrava č. 6/1975 pojednávající o zaměření k odhalování trestné činnosti související s nedovolenou výrobou a držením omamných prostředků. Jeho přílohou byl seznam léčiv, která byla omamnými prostředky podle mezinárodní konvence. Bylo zde poukázáno na aktuálnost řešení tohoto problému, na nejčastější způsoby projevující se narkomanie a stanoveny konkrétní úkoly pro vyšetřování útvarů VB Severomoravského kraje. Náčelníkům vyšetřovacích útvarů VB bylo uloženo, aby v případech, kdy v souvislosti se zneužíváním návykových, těkavých nebo omamných látek dojde k zahájení trestního stíhání pro trestné činy podle §§ 132, 187, 188, 217, 223 a 224 tr. zákona, neprodleně o tom vyrozuměli OVŠ VB KS SNB Ostrava a předložili stejnopis usnesení a po skončení vyšetřování opět předložili stejnopis závěrečné zprávy nebo meritorního rozhodnutí. – Tamtéž, Zpráva odboru vyšetřování VB KS SNB Ostrava ze dne 13. 2. 1976, fol. 2, 132–133.

⁴⁹⁾ Vyhodnocení 1978, fol. 113.

⁵⁰⁾ Vyhodnocení 1976, fol. 136.

⁵¹⁾ Vyhodnocení 1977, fol. 18–25.

účelné farmakoterapie, okresními lékárníky. Prováděly v lékárnách a jiných zdravotnických zařízeních kontroly hospodaření s omamnými prostředky, prověřovaly vedení evidenčních knih opiátů a jedů a jejich uložení. Správa VB v součinnosti s lékárenským oddělením KÚNZ v Praze provedla např. v roce 1975 kontrolu hospodaření s omamnými prostředky na klinikách a odděleních fakultní nemocnice. Nedostatky byly projednány s vedením KÚNZ a ředitel KÚNZ měl pak vydat vlastní nařízení.⁵²⁾ I přes takto prováděná opatření k zlepšení zabezpečení lékáren byly některé objekty vyloupeny i vícekrát v krátké době, někdy stejným pachatelem.

Do hlášení o stavu boje s toxikomanii se dostaly i tzv. srazy toxikomanů, jako např. akce v Kostelci u Křížku v roce 1975.⁵³⁾ Ve skutečnosti šlo o koncert skupiny The Plastic People of the Universe a případný výskyt drog byl pouze jednou ze záminek k pronásledování a kriminalizaci nezávislých struktur.⁵⁴⁾

Orgány VB prováděly na celostátní, krajské či okresní úrovni různé bezpečnostní akce. Speciálně toxikomanii se prozatím nevěnovala žádná, tento jev však byl sledován v rámci jiných akcí, jako byly „Mládež a alkohol“, „Příživníci“ aj., zaměřené „...proti kriminálně závadovým osobám, zvláště proti recidivistům, fluktuantům, příživníkům a jiným protispolečenským živlům, včetně mládeže páchající trestnou činností a osob páchajících trestnou činností na mládeži, vypátrání pobytu a zadržení hledaných osob, prověrkám na spáchanou a neobjasněnou trestnou činností, odhalení odcizených věcí, ilegálně držaných střelných zbraní, střeliva a výbušnin.“⁵⁵⁾ Na prověrku dovozu zahraničních léků se zaměřila akce „Tablety“, s pracovníky dopravní služby VB byly organizovány akce „Řidičské průkazy“, ve spolupráci s celní správou akce „Hranice“ aj.

Přibližně od roku 1978 byl soustavněji sledován jako nový jev výskyt dopravních nehod pod vlivem omamných prostředků.⁵⁶⁾ Pracovníci dopravní služby VB byli nabádáni, aby při řešení dopravních nehod věnovali maximální pozornost otázce přítomnosti toxických látek v krvi řidičů, neboť dosud byla praxe taková, že „...i když řidič jeví známky podnapilosti a zkouška na alkohol je negativní, neprovádí se zpravidla další zkoušky na přítomnost jiných toxických látek v krvi.“ Na S VB Plzeň byl v roce 1978 vydán metodický pokyn k opatření na postih toxikomanů – držitelů řidičských průkazů.⁵⁷⁾

Pomůckou pro tipování pachatelů trestných činů, zjištění souvislostí s ostatními případy aj., měly být evidence, jak je vyžadoval i metodický pokyn z roku 1973. S jejich vedením i využíváním však byly neustále potíže. Byly vedeny na součástech jak hospodářské, tak obecné kriminality. Na součástech hospodářské kriminality byly vedeny osoby, u kterých byla prokázána závislost na omamných prostředcích, na úseku obecné kriminality byly vedeny další pomocné evidence po linii mládeže, které podchycovaly mladistvé osoby, u nichž byla zjištěna jakákoliv forma toxikomanie.⁵⁸⁾ Navzájem se nedoplňovaly a z této nejednotnosti plynuly i rozdíly, které se vyskytovaly každoročně při zpracování komplexních vyhodnocení, zjištěných porovnáváním výsledků celokrajských (zpracovávaných OHK) a výsledků po linii

⁵²⁾ Vyhodnocení 1975, fol. 95.

⁵³⁾ Tamtéž, fol. 95.

⁵⁴⁾ Zmiňovaný koncert se do análů Bezpečnosti zapsal nejen jako „sraz toxikomanů“, ale také jako „potlach“. AMV Kanice, f. B1/II, i. č. 39, Vyhodnocení stavu státobezpečnostní situace a kontrarozvědčné činnosti na O StB Středočeského kraje – oddělení StB Praha východ – západ, 19. 11. 1975. – Za cenná upozornění k této problematice děkuji Mgr. Pavlu Ptáčnickovi.

⁵⁵⁾ AMV Kanice, f. K2-1, i. č. 64, Celostátní bezpečnostní akce Příživníci a mládež – vyhodnocení v rámci ČSSR, Akce se konala na základě metodického pokynu náměstka MV ČSSR č. j. VB/F-0435/OK-75 ve dnech 9.–11. 12. 1975, bylo zjištěno celkem 76 případů požívání narkotických a jiných látek, zejména barbiturátů, čichání halucinogenních látek. KS SNB Plzeň – S VB – vnitřní oddělení, 1975.

⁵⁶⁾ Vyhodnocení 1978, fol. 106–107.

⁵⁷⁾ Vyhodnocení 1978, fol. 33–34.

⁵⁸⁾ Vyhodnocení 1976, fol. 85.

obecné kriminality.⁵⁹⁾ Proto bylo navrženo provést celostátní opatření, které by přispělo k ujednocení a zjednodušení poznatkových evidencí.⁶⁰⁾ Poznatky v kartách byly v některých krajích rozšířeny na základě opatření provedeného v rámci S VB o doplňující údaje typu: zda jde o toxikomany řidiče, držitele zbraně nebo osoby s propustkou do hraničního pásma,⁶¹⁾ byly zajišťovány fotografie narkomanů pro potřeby při předkládání falešných receptů v lékárnách⁶²⁾ aj. Postupně byly evidence přehodnocovány a osoby, u kterých závislost na drogách pominula nebo které zemřely, byly vyřazovány.

Příčiny šíření zneužívání toxických látek byly hledány v morálním narušení jedince a často v „...přijímání negativních západních vlivů, které je usnadněno rozvojem turistického ruchu se západem a častými zájezdy mládeže z kapitalistických států k nám.“⁶³⁾ Zpráva S VB Ústí nad Labem k tomu uvádí, že „Realizací a prověrkou toxikomanů je zjišťováno, že tyto osoby jsou stoupenci a propagátory západních úpadkových kulturních či filozofických proudů. V kraji je evidováno 980 osob – stoupenců hnutí Hippie, z toho 600 osob je evidováno pro toxickou závislost. Z těchto osob je 35 signatářů Charty 77...“⁶⁴⁾ Další důvody šíření toxikomanie byly spatřovány v nedostatečné výchově a dozoru v rodině, školách, internátech aj., ve spolčování se v závadových partách a také ve snadné dostupnosti léčiv a chemických látek, které měly toxické účinky. Proto se orgány VB snažily omezit možnost získání těchto látek.

V roce 1974 pracovníci OHK SKS poněkud kuriózně ověřovali možnost, jak zabránit inhalování toxických látek odstraněním jejich toxických účinků.⁶⁵⁾ Věc byla konzultována s Výzkumným ústavem psychiatrickým v Praze a s pracovníky několika podniků, kde se tyto látky vyráběly a používaly. Toxické účinky měla řada chemikálií – ředidel barev, lepidel, čistících prostředků, náplní hasičských přístrojů, surovin pro farmaceutické účely aj. „Odborníci...hovořili o tom, že skutečně existuje prostředek, kterým by bylo možno uvedené

⁵⁹⁾ Při projednávání těchto nesrovnalostí na poradě náčelníků OOK S VB a MS VB Praha dne 7. 6. 1979 bylo přesněji formulováno, jak postupovat při dokumentaci případů úmrtí na následky intoxikace omamnými látkami. Odbor obecné kriminality SKS MV ČSR ve spolupráci se Správou vyšetřování VB MV ČSR provedl rozbor a vyhodnocení spisových materiálů úmrtí 23 osob, které dle hlášení územních útvarů VB zemřely vr. 1978 na předávkování drogami. Bylo zjištěno, že skutečných případů bylo pouze 8. U dalších 15 případů nešlo podle spisů o úmrtí v důsledku návyku na omamné látky. Proto bylo doporučeno, jak postupovat. Měly být zjištěny a zajištěny všechny stopy a důkazy, které mají příčinnou souvislost s vyšetřovaným případem, provedena kvalitní fotodokumentace a zpracování plánu místa nálezu mrtvoly. Při dokumentaci případu měly být využity taktické hodnoty zajištěných stop a důkazů, prověřeny okolnosti případu, výpovědi svědků aj. osob, poznatky, signály a další skutečnosti, zjišťována skutečná motivace jednání poškozeného, a tím potvrzena nebo vyloučena toxická závislost, zjišťován způsob a okolnosti získání omamných prostředků, jejich distribuce, překupníci, osoby, které se s poškozeným stýkaly a rovněž požívaly omamné látky, zjišťována místa, kde poškozený drogy požíval, prováděna preventivní opatření. Podle charakteru případu se měla rozvíjet spolupráce s dalšími službami VB, orgány StB, orgány činnými v trestním řízení aj. státními, hospodářskými a společenskými orgány a organizacemi. Při vyhodnocení jednotlivých případů úmrtí toxikomanů bylo doporučeno zaměřit se na a) místo a čas nálezu mrtvoly, b) nacionále poškozeného, c) příčinu smrti, d) použitý omamný prostředek – droga, léky, těkavé látky, e) způsob požití – inhalování, injekce aj., f) motivaci – návyk, zvědavost, sebevražda, popud od jiné osoby, g) způsob získání – v práci, nákupem, krádeží, v lékárně, od jiné osoby, h) druh pitvy, provedená vyšetření a expertizy, i) ukončení případu, j) v poznámce uvést, zda se jednalo o evidovaného toxikomana, zda jde o osobu, u níž byla toxikomanie zjištěna až v průběhu šetření aj. Při celkovém hodnocení vykazovat a) případy úmrtí evidovaných toxikomanů, b) případy úmrtí osob, u nichž byla toxická závislost až v průběhu šetření případů, c) vždy rozlišovat, zda smrt nastala předávkováním, nebo jako důsledek dlouhodobého požívání omamných prostředků. Viz Vyhodnocení 1978, fol. 67–70.

⁶⁰⁾ Vyhodnocení 1976, fol. 85.

⁶¹⁾ Tamtéž, Zpráva S VB Plzeň, fol. 18–25.

⁶²⁾ Vyhodnocení 1978, Zpráva MS VB Praha, fol. 19–20.

⁶³⁾ Vyhodnocení 1976, fol. 132.

⁶⁴⁾ Vyhodnocení 1977, fol. 34.

⁶⁵⁾ Vyhodnocení 1974, fol. 11–13.

chemické prostředky zbavit toxických účinků. Jedná se však o zahraniční (kapitalistický) výrobek, k jehož dovozu nejsou vzhledem k množství vyráběných a používaných těkavých chemických prostředků volné devizové prostředky.“⁶⁶) Navrhováno bylo, aby se zneužívání předešlo přidáváním různých chemikálií do toxických prostředků, které by způsobily buď zápach, silné dráždění horních cest dýchacích a slzných žláz nebo žaludeční potíže. Tento způsob by však značně zneprůjemnil používání prostředků k obvyklým účelům, takže vhodné řešení touto cestou nalezeno nebylo. Správa VB Praha navrhovala alespoň „*Zvážit značení látek používaných k fetování (Či-ku-li, Toluén apod.). Značení by sloužilo především rodičům k orientaci výskytu těchto látek v držení jejich dětí.*“⁶⁷)

Hlavními způsoby získávání farmaceuticky zpracovaných omamných prostředků a návykových léků k přímé spotřebě nebo jako surovin pro domácí výrobu omamných prostředků byly legální nákup volně prodejných léků, získávání léků na padělané lékařské předpisy, vloupávání se do lékáren a zdravotnických zařízení (např. i do sanitních vozů aj.), rozkrádání aj. trestná činnost přímo ve výrobních podnicích (farmaceutických, chemických závodech) a zdravotnických zařízeních. Podle výsledků po linii VB začal tento druh toxikomanie od roku 1977 převažovat. V průběhu sledovaného období stále častěji referují příslušníci o výrobě a úpravě léků aj. přípravků podomácku, v roce 1978 správně spatřovali nebezpečí „*...v počínání několika pachatelů v Praze, kteří se zabývali nedovolenou výrobou a přechováváním pervitinu. Podle vyjádření lékaře jde o opiát, látku podobnou psychotonu, jejíž výroba pro trochu zručného a zkušeného chemika není problémem. S ohledem na možné nebezpečí rozšíření této trestné činnosti bylo SKS MV ČSR v tomto směru vyžádáno písemné stanovisko Ministerstva zdravotnictví ČSR.*“⁶⁸) Přesto ve vyhodnocení za rok bylo konstatováno, že práce orgánů je orientována především na zjišťování toxikomanů, kteří zneužívají těkavé látky, a méně na zneužívání léků a klasických drog.⁶⁹)

Při vloupání do lékáren a zdravotnických zařízení byly předmětem zájmu kromě výše uvedených léků také Efedrin, Mesocain, Calcium, Centedrin, Brufen, Novopon, Valoron, Radepur, Diazepam, Fenobarbital aj. Pachatelé nepohrdli ani zdravotnickým materiálem, injekcemi, razítky, prázdnými tiskopisy lékařských předpisů apod. Ze strany VB byl vyvíjen tlak na lepší zabezpečení těchto objektů. Na poradě náčelníků OOK S VB a MS VB Praha ve dnech 3.–4. 4. 1979 a poradě zástupců náčelníků správ VB a MS VB ve dnech 19.–20. 4. 1979 byl projednáván dokument „*Informace o stavu krádeží vloupáním do lékáren v roce 1978*“.⁷⁰) Podle něj bylo na území hl. m. Prahy 142 lékárenských objektů, z toho u 104 byla provedena kontrola. Pouze 8 objektů v Praze a 1 v Brně se mohlo pochlubit elektronickým signalizačním zařízením a řada objektů byla nedostatečně zabezpečena. Proto byly přijaty úkoly zaměřené k dokonalejší ochraně lékárenských objektů. MZd vydalo na základě upozornění MV ČSR pod č. j. 04089/78 z 29. 9. 1978 přípis všem vedoucím odborů zdravotnictví KNV v ČSR, v němž uložilo zajistit všechna odpovídající opatření nejen

⁶⁶ Tamtéž, fol. 13.

⁶⁷ Vyhodnocení 1975, fol. 40.

⁶⁸ Ve vyhodnocení za rok 1978 byly popsány i 2 případy výroby pervitinu: 1) OOK MS VB Praha realizoval trestný čin J. G. (*1947), 2x soudně trestaného pro trestný čin spojený s nealkoholovou toxikomanií. Vyráběl a rozšiřoval pervitin, dopustil se trestného činu pohlavního zneužívání a ohrožení mravní výchovy mládeže. J. G. byl evidovaný toxikoman s hlubokými znalostmi v oblasti farmakologie. 2) OS SNB Praha 8 řešila trestný čin nedovolené výroby a držení omamných prostředků u 2 osob. U jednoho z nich se v bytě scházela parta, požívali zde vyráběný a skladovaný pervitin. Oba jmenovaní byli zadrženi dle § 76 trest. řádu a na příkaz obvodního prokurátora po 48 hodinách propuštěni. Oba pak ilegálně překročili hranice do Polska, kde byli zadrženi. Případ později řešila S StB Hradec Králové. Viz Vyhodnocení 1978, fol. 105.

⁶⁹ AMV Kanice, přír. č. 1189/82, bal. 2, Zhodnocení operativní činnosti po úseku omamných prostředků – zaslání, Vyhodnocení problematiky toxikomanie z pohledu FKÚ - FS VB FMV, 1977, s. 34.

⁷⁰ Vyhodnocení 1978, fol. 82–87.

z hlediska řádného zabezpečení omamných prostředků, ale i zabezpečení pracovníků lékáren. Podle zprávy o provedených opatřeních proti vloupání do lékáren a zneužití narkotik⁷¹⁾ proběhla různá opatření k zamezení vloupání a krádeží omamných prostředků. Kromě povinnosti ukládat omamné látky v uzamykatelných skříních, omezení výdeje některých léků (Centedrin, Fenmetrazin, Dexfenmetrazin a Sydnocarb) pouze na vybrané lékárny aj., se uvažovalo o zavedení elektronických ochranných zařízení do co nejvíce lékáren a zdravotnických zařízení. Ovšem i osazení oken a dveří mřížemi činilo potíže: „... podle našich zkušeností lze klasické zabezpečení zajistit cca do 2 let. Pokud se jedná o zařízení elektronická... nelze zatím stanovit termín jejich osazení. Naše objednávky na tato zařízení jsou zatím bez odpovědi a nejsou tedy zatím uzavřeny žádné hospodářské smlouvy. Náklad na elektronické zařízení... dosahuje částky 30 – 150 000,- Kčs. Mříže podle dosavadní výroby stojí cca 600,- Kčs jeden m² bez osazení. K zabezpečení všech uvažovaných otvorových prvků (dveře, okna apod.) bude zapotřebí cca 400 mříží.“⁷²⁾

Útvary hospodářské kriminality věnovaly pozornost lékařům a zdravotnickému personálu, který měl možnost spekulovat s omamnými látkami a léky nahrazováním léků jinými, neopodstatněně vystavovat předpisy na léky, které osoby, jimž jsou vystaveny, nepotřebují aj.⁷³⁾ Podmínky k této trestné činnosti vytvářela nedostatečná preventivní opatření ze strany nadřízených orgánů a organizací, nedostatečná kontrola zdravotníků nadřízenými a kontrolními orgány. Na základě faktu, že např. v roce 1974 téměř polovina případů byla odhalena v Severomoravském kraji, bylo předpokládáno, že většina případů odhalena nebyla.

Na úseku postihu klasické toxikomanie byl v roce 1974 odhalen případ zneužívání marihuany a 9 dalších bylo prověřováno. Šlo o kouření hašiše, marihuany, šíření a požívání LSD a požívání „tvrdých drog“ skupinou mladých lidí v Liberci (nespecifikováno jakých drog).⁷⁴⁾ Prověřováno bylo pašování hašiše a marihuany italskými občany a převážení různých omamných prostředků rychlíkem Vindobona.⁷⁵⁾ Za rok 1975 byly odhaleny 2 případy pašování hašiše (11 dkg) a marihuany (40 g) v západních Čechách a 1 případ požívání a nedovoleného přechovávání opia v Jihomoravském kraji, které si pachatelé opatřili neznámým způsobem.⁷⁶⁾ V roce 1976 bylo k problematice pašování poznamenáno, že „...mezinárodní situace v rozšiřování a požívání omamných látek je charakterizována vzrůstajícím zájmem toxikomanů o klasické drogy a návykové léky. Z informací poskytovaných Radou pro celní spolupráci je dokumentováno, že osoby zabývající se pašováním narkotik používají stále rafinovanějších a nebezpečnějších forem.“⁷⁷⁾ Následující rok byl na Plzeňsku ve třech případech nalezen hašiš v mezinárodních rychlících z NSR v tzv. mrtvých schránkách – celkem cca 14 g hašiše. Proto orgány VB ve spolupráci s celními orgány provedly v listopadu 1977 na všech celních přechodech v Západočeském kraji akci „Hranice“. Nalezeno nebylo nic, ale pes označil ve vlaku některé větrací schránky a sedadlo, což mohlo znamenat, že tam

⁷¹⁾ Zpráva o provedených opatřeních proti vloupání do lékáren a zneužití narkotik, která byla zpracována v únoru 1979 a dne 14. 3. 1979 byla zaslána Lékárenskou službou řediteli Ústavu národního zdraví hl. m. Praha. Tamtéž, fol. 88–90.

⁷²⁾ Tamtéž, fol. 90.

⁷³⁾ Např. OS SNB Praha 2 realizovalo v roce 1977 případ rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví dle § 132/1 b tr. zák. a nedovolené výroby a držení omamných látek a jedů dle § 187/1 a § 188 tr. zák., kterého se dopustil laborant OÚNZ Praha 2, který omamné látky upravoval, držel a obchodoval s nimi, kupovali je od něj jeho známí. Pachatel doznal, že se touto činností zabývá od roku 1974 a získal tak cca 14 000 Kč. Suroviny získával odcizováním v laboratoři fakultní nemocnice, odcizil zařízení k úpravě léků a měl v držení ½ kg kodeinu, jehož původ nebyl do okamžiku, kdy byl případ uzavřen, zjištěn. Viz Vyhodnocení 1977, fol. 7–17.

⁷⁴⁾ Vyhodnocení 1974, fol. 22–23.

⁷⁵⁾ Tamtéž.

⁷⁶⁾ Vyhodnocení 1975, fol. 83.

⁷⁷⁾ Vyhodnocení 1976, fol. 130.

drogy byly uschovány při některé z minulých jízd.⁷⁸⁾ Předpokládalo se, že tranzit přes naše území je daleko větší než „*celkem náhodně zadržené zásilky*“. Od roku 1972 byl prokázán průvoz přes ČSSR v šestnácti případech, kdy bylo přepraveno celkem 343,36 kg hašiše, 2 kg heroinu, 2 kg opia. V NSR však bylo jen v roce 1976 v zabaveno 1800 kg hašiše, v NDR 72 kg, v Polsku 7,5 kg, v Bulharsku 644 kg, ve Švédsku 268 kg, v Turecku 4903 kg. Podle mezinárodních orgánů vedly některé trasy přes Bulharsko – ČSSR – Polsko, Polsko – ČSSR – Rakousko, Bulharsko – ČSSR – Západní Berlín.⁷⁹⁾ V roce 1978 byla spolupráce mezi VB a CS projednána na poradě vedení ČR ČSR a SKS MV ČSR. Odhaleno bylo 7 případů pašování drog, kdy bylo převáženo celkem 16 g hašiše a 2,5 kg marihuany a hašiše.⁸⁰⁾

Bylo jasné, že rozsah toxikomanie značně převyšoval počty odhalených případů.⁸¹⁾ Roční vyhodnocení zdůrazňovala malou aktivitu některých součástí VB, na což poukazyvaly značné rozdíly ve výslednosti S VB. Nejlepší výsledky mívala S VB Ústí nad Labem, nejméně se toxikomanii věnovali na S VB Praha a Plzeň: „...*cílevědomá agenturní práce do evidovaných osob nebo na odhalování osob závislých... není prakticky prováděna, neboť uvedená problematika není v kraji zdaleka tak aktuální jako např. ochrana kulturních památek, pašování nebo devizová tr. činnost, což bývá náplň orgánů zabývajících se též toxikomanií.*“⁸²⁾ Po celé období byla totiž řešena otázka nedostatku kádrů. Od roku 1976 byl mezi návrhy na další postup zařazován požadavek vyčlenit samostatného pracovníka, který by se nealkoholovou toxikomanií zabýval bez ohledu na příslušnost (obecná kriminalita/hospodářská kriminalita/StB).

Trestná činnost bývala řešena „*nejednotně, často nesprávně či liberálně*“, nedostatečně byly využívány všechny možnosti trestního postihu.⁸³⁾ Toto plynulo z nejednotného právního výkladu ustanovení trestního zákona, nedostatečného právní vymezení pojmu „*drogová závislost*“. Při dopadení pachatele krádeže byl problém s postihem, neboť při postihu dle § 187 tr. zákona soudy požadovaly prokázat, že pachatel předal opiát další osobě. Použil-li ho pouze sám, bylo jeho jednání posuzováno jako přestupek, přečin či trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (§132 trestního zákona, § 3/1b zákona 150/1969 Sb. o přečinech), v závislosti na hodnotě odcizených léků. To nebylo považováno za správné, protože „*finanční hodnota opiátů ovlivňující společenskou nebezpečnost při posuzování majetkových trestných činů je zanedbatelná ve srovnání se společenskou nebezpečností zneužití opiátů.*“⁸⁴⁾ Trestní právo umožňovalo pouze „...*postih klasické nealkoholové toxikomanie. Samotná konzumace však postižitelná není, pokud není páchána ve skupině, v níž dochází k rozšiřování návyku na osoby, které dosud návyku nepodlehly. Je postižitelný tedy organizátor, návodce, pomocník a přímé podání třetí osobě, a to i v případech tzv. primitivní toxikomanie, kdy opatřování různých chemických látek je obecně dostupné... je možný právní postih toliko opatřování klasických opiátů a šíření návyku. Proto by bylo vhodné rozšířit trestní odpovědnost ve smyslu § 201 tr. zák. i na ochranu před nealkoholickými toxikomaniemi... obtíže vznikají v souvislosti s potřebou jednotné aplikace... trestněprávních norem, neboť v praxi jsou rozdílné názory na právní posouzení skutků mezi VB, prokuraturami a soudy. Orgány justice dosud inklinují ke kvalifikaci deliktů, páchaných v souvislosti s opatřováním návykových léků jako prostých*

⁷⁸⁾ Vyhodnocení 1977, fol. 84.

⁷⁹⁾ Tamtéž, fol. 118–119.

⁸⁰⁾ Vyhodnocení 1978, fol. 97–98.

⁸¹⁾ Např. dorostové oddělení psychiatrické léčebny v Bohnicích provedlo za rok 1983 celkem 150 záchytů toxikomanů. Ani tento počet nebyl konečný, neboť podle zkušeností čítaly party toxikomanů cca 25–30 osob a na oddělení PL se z takových part dostali 2–3 účastníci. Viz KLÁŠTERSKÝ, Kamil, CIMICKÝ, Jan: *Situace v oblasti boje s toxikomanií mladistvých*. In: *Kriminalistický sborník*, R. 28, 1984/11, s. 685.

⁸²⁾ Zpráva S VB Plzeň, Vyhodnocení 1975, fol. 51.

⁸³⁾ Vyhodnocení 1974, fol. 23–25.

⁸⁴⁾ Vyhodnocení 1976, fol. 76–77.

majetkových deliktů. Stejně tak nejsou v dostatečné míře ofenzivní i v úsilí o postih šíření i primitivních projevů toxikomanie mezi mládeží. ⁸⁵⁾

Další kámen úrazu představovala léčba toxikomanů. Celkově byl v roce 1977 stav léčení osob závislých na omamných prostředcích a ostatních návykových látkách v zařízeních státní zdravotnické správy popisován velmi nelichotivě: „...pokud v ČSR bude odvykací léčba prováděna tak, jak doposud, pokud nebudou vybudována speciální zdravotnická zařízení k léčení nealkoholové toxikomanie, potom boj pracovníků VB proti toxikomanii bude málo účinný a neefektivní.“⁸⁶⁾ Hlavní chybou bylo, že léčení nebylo soustavné, ale nahodilé. Počátek léčení totiž závisel na včasné rozpoznání, což bylo ale v praxi obtížné, pokud na sebe osoby výrazně neupozornily např. sebevražedným pokusem. Takové osoby pak byly předávány orgány VB do zdravotnických zařízení a z rozhodnutí odborných lékařů přijímány do ambulantní protitoxikomanické léčby. Některý toxikoman se přihlásil sám, „...avšak proto, že tím sleduje získání různých výhod, jako např. vyhýbání se vojenské službě, řešení konfliktních situací na pracovišti (nejčastěji zakrývání absencí) apod. ...takoví pacienti pak léčebný režim svévolně narušují a léčba sama je neúčelná, a tedy zbytečná.“⁸⁷⁾ U ústavního léčení byla situace ještě horší. „Dochází k řadě případů, kdy odsouzený není léčebnou přijat s odůvodněním, že není volné lůžko. Např. v Praze je v psychiatrické léčebně v Bohnicích, v pavilonu 26, vyhrazeno 15 lůžek k provádění ochranného léčení ústavní formou. To je naprosto nedostačující, neboť čekací doba je potom od vydání rozsudku soudem do umístění v léčebně i několik roků... Nedostatečnou zárukou na převýchovu toxikomanů dává v současné době rovněž protitoxikomanická léčba, prováděná v psychiatrických léčebnách. Např. v psychiatrické léčebně v Praze-Bohnicích jsou zjišťovány případy, že pacienti i při léčení nadále požívají omamné prostředky nebo jiné návykové látky, které jim do ústavu přinášejí jejich kamarádi, dále mají pacienti možnost ilegálního vzdálení z léčebny apod. ...Zkušenosti ukazují, že dosud neexistuje v ČSR takové odborné pracoviště, kde by byla prováděna odvykací léčba mající skutečný efekt. Hlavní příčina tkví v tom, že psychiatrická odvykací zařízení nejsou natolik uzavřena, aby léčení toxikomané nemohli i zde zneužívat různé omamné prostředky a ostatní návykové látky. Proto se jeví jako nutné, aby bylo vytvořeno pracoviště odpovídající všem požadavkům moderní léčby, neboť jinak se budeme omezovat pouze na evidování toxikomanů.“⁸⁸⁾

Léčba byla navíc poměrně nákladná, jak uvádí zpráva S VB Ústí nad Labem za rok 1976. „Dle sdělení krajského metodika pro léčení toxických závislostí... v Severočeském kraji bude toxikomanie problémem. Průměrný pobyt osob s toxickou závislostí v psych. léčebně H. Beřkovic je 3 měsíce a většina osob v průběhu roku recidivuje i 3x. Náklady na pacienta hospitalizovaného na lůžkovém oddělení pro toxikomanii činí v průměru 41000,-Kčs.“⁸⁹⁾ Následující rok se ve zprávě objevil požadavek, aby byla léčba alespoň částečně hrazena toxikomany, podobně jako v případě protialkoholních záchytných stanic, kde je úhrada nákladů za ošetřování zavedena.⁹⁰⁾

V rámci spolupráce jednotlivých služeb VB byla nedostatečná vzájemná informovanost, předávání podkladů k vyhodnocení situace, získávání přehledu o osobách aj. včetně hlásné služby. Protože pracovníci po linii OK prováděli od roku 1974 analýzy o činnosti v oblasti nealkoholové toxikomanie samostatně, byly jejich výsledky v tomto roce

⁸⁵⁾ Tamtéž, fol. 87.

⁸⁶⁾ AMV Kanice, přír. č. 1097/80, bal. 1, č. j. SKS-2413/HK-1977, Podklady ke zpracování zprávy o zkušenostech VB s léčením nealkoholových toxikomanii pro MZ ČSR zpracované odborem hospodářské kriminality SKS MV ČSR, dne 6. 9. 1977, s. 4.

⁸⁷⁾ Tamtéž, s. 1–2.

⁸⁸⁾ Tamtéž, s. 2–3.

⁸⁹⁾ Vyhodnocení 1976, fol. 32.

⁹⁰⁾ Vyhodnocení 1977, fol. 100–101.

porovnány s vyhodnocením, které sestavili pracovníci po linii HK za všechny součásti VB a „...byly... zjištěny podstatné rozdíly, které svědčí buď o neseříznosti, nebo o nedostatku podkladů při zpracování celkových krajských vyhodnocení“.⁹¹⁾ Údaje útvarů obecné kriminality byly mnohem vyšší, např. osob z řad mládeže, které zneužívaly různé omamné prostředky, zjistili pracovníci obecné kriminality 701, zatímco po linii HK bylo pouhých 112. Proto bylo upozorňováno na nutnost zkvalitnění hlásné služby. Dosud byla upravována metodickým pokynem FS VB k odhalování trestné činnosti s omamnými prostředky, prozatímní směrnicí o vedení a využívání poznatkových evidencí VB-krim-I-7, směrnicí k zajištění informací z útvarů VB ministerstev vnitra ČSR a SSR⁹²⁾ a žádostí FS VB o celkové roční vyhodnocení situace v oblasti omamných prostředků, která vyžadovala data a další údaje o osobách, k nimž měla být předložena hlášení podle některého z uvedených předpisů. V této souvislosti bylo opět shledáno, že by bylo vhodné, „aby se problematikou toxikomanie centrálně zabýval buď odbor obecné nebo hospodářské kriminality a tím, aby se zamezila nežádoucí duplicita, což je bezesporu ku škodě věci...“⁹³⁾

Problémy činila identifikace omamných prostředků, neboť ve všech krajích nebyly centralizovány laboratoře tak, jako např. v Ústí nad Labem, takže příslušníci nemohli rychleji odhalovat příčiny intoxikace a zjistit druh léku.

Z navrhovaných změn a opatření, které by přispěly ke zlepšení postupu proti toxikomanii se ve vyhodnocení za rok 1976 objevil požadavek na konání pravidelných pracovních seminářů svolávaných FS VB a upravení gesce a všeho, co souvisí s řízením boje (organizování bezpečnostních akcí, využití vyhodnocení podřízených součástí VB, analyzování stavu nealkoholové toxikomanie v kraji a stanovení konkrétních opatření na skupinách hospodářské kriminality a skupinách obecné kriminality dle místních podmínek aj.). Správa kriminální služby měla předložit v roce 1977 v tomto směru příslušný návrh.⁹⁴⁾ Na celostátním seminárním školení, které na úseku omamných prostředků ve Vzdělávacím institutu v Pardubicích ve dnech 20.–21. 9. 1977 pořádala FS VB FMV,⁹⁵⁾ byly vytyčeny hlavní úkoly v dalším boji. Šlo o překonání tendencí podceňování nebezpečí toxikomanie; častější využívání sdělovacích prostředků; účinnější koordinaci mezi pracovníky VB a CS k zamezení protizákonného dovážení a přepravy omamných látek do i přes ČSSR; organizování bezpečnostních akcí v rámci krajů i okresů a využívání výsledků z nich jak k represii, tak k preventivněvýchovným opatřením; provedení opatření k zamezení úniku léků aj. omamných látek ze zdravotnických zařízení a z výroby, zvýšení operativní kontroly nad osobami, které disponovaly s opiáty; na úrovni náčelníků projednání součinnosti a dělby práce mezi pracovníky obecné a hospodářské kriminality a stanovení konkrétních opatření k řešení nepříznivého stavu; spolupráci s okresními a krajskými vojenskými správami za účelem omezení toxikomanie mezi branci; zkvalitnění agenturně-operativní práce; přehodnocení evidence narkomanů, vyřazení zemřelých osob nebo těch, které již omamné látky neužívají, a vyloučení osob, které je užívají pod lékařskou kontrolou; dodržování hlásné služby.

Mezi návrhy se objevovaly i požadavky na novelizaci metodického pokynu z roku 1973.⁹⁶⁾ FS VB FMV předložila v roce 1976 náměstkovi ministra vnitra ČSSR genmjr. Jánu Pješčakovi návrh na zrušení prozatímní směrnice VB-krim-I-7 a na úpravu vedení a využívání

⁹¹⁾ Vyhodnocení 1974, fol. 26–27.

⁹²⁾ Věstník FMV, částka 21/1971.

⁹³⁾ Vyhodnocení 1975, fol. 46–49.

⁹⁴⁾ Vyhodnocení 1976, fol. 87.

⁹⁵⁾ AMV Kanice, přír. č. 1189/82, bal. 2, Zhodnocení operativní činnosti po úseku omamných prostředků – zaslání. Složka obsahuje jednak Vyhodnocení problematiky toxikomanie z pohledu FKÚ FS VB FMV, jednak Úkoly z celostátního seminárního školení, konaného ve dnech 20.–21. 9. 1977 ve Vzdělávacím institutu FMV v Pardubicích.

⁹⁶⁾ Zpráva o situaci MS VB Praha, Vyhodnocení 1976, fol. 2–7.

poznatkových evidencí nařízením ministra vnitra ČSSR. Současně bylo náměstkem ministra vnitra ČSSR rozhodnuto novelizovat Metodický pokyn z r. 1973, „...*který v současné době je již překonán a nevyhovuje potřebám služby*“.⁹⁷) Dnem 1. 1. 1977 nabylo účinnosti Nařízení ministra vnitra ČSSR č. 33, které upravovalo vedení a využívání poznatkových evidencí. Protože toto nařízení nezahrnovalo do poznatkových evidencí oblast související s omamnými prostředky, bylo zdůrazněno, že budoucí metodický pokyn by se měl dotýkat konkrétněji i tohoto úseku práce.

Předsednictvo ÚV KSČ na své 50. schůzi konané dne 8. 7. 1977 projednalo materiály FMV a ke zprávě o stavu obecné kriminality v hlavních městech uložilo realizovat opatření.⁹⁸) K zabezpečení realizace uložil ministr vnitra ČSSR po projednání v kolegiu dne 6. 9. 1977 náčelníkům centrálních správ a republikovým orgánům úkoly. Pod bodem 11 „Harmonogramu postupu prací při zajišťování úkolů vyplývajících pro FS VB, MV ČR a MV SSR z usnesení P ÚV KSČ z 8. 7. 1977 a z kolegia ministra vnitra ČSSR z 6. 9. 1977 ke zprávě o stavu obecné kriminality v hl. m. Praze a Bratislavě a opatřeních ke zlepšení situace“ byl úkol „*Postupně a cílevědomě omezovat vliv alkoholu a omamných prostředků na trestnou činnost a na zdraví mládeže.*“ K tomuto účelu bylo třeba po schválení již zpracované novelizace zák. č. 120/62 Sb., o boji proti alkoholismu a jiným toxikomaniím, zabezpečit realizaci úkolů z ní vyplývajících pro SNB. Za toto zodpovídaly MV ČR, MV SSR, FS VB FMV. FKÚ FS VB FMV a SPDS měly zajistit v součinnosti s Generální prokuraturou ČSSR a Nejvyšším soudem ČSSR jeho výklad do 20 dnů po účinnosti zákona. Dále měly připravit a uskutečnit poradu s příslušnými funkcionáři centrály a krajů k výkladu a uplatňování a připravit podnět pro novelizaci vyhlášky č. 57/67 s cílem uplatnění maximálního postihu pachatelů.⁹⁹) K tomu měla FS VB (FKÚ) zpracovat návrh připomínkového řízení, zajistit připomínkové řízení a po něm zpracovat konkrétní návrh. Dalším úkolem bylo „*v návaznosti na novelizaci vyhlášky č. 57/67 Sb. novelizovat i metodický pokyn náčelníka FS VB k odhalování trestné činnosti s omamnými prostředky z roku 1973*“. Pro splnění tohoto úkolu měla FS VB připravit návrh metodického pokynu, provést připomínkové řízení, po dopracování návrh předložit štábu náčelníka FS VB a zajistit vydání a uplatňování.¹⁰⁰)

V roce 1978 byl konečně vydán nový vnitřní předpis, který měl „*zakotvit současné potřeby výkonu služby, ... upravit organizaci a dělbu práce mezi odděleními a odbory obecné a hospodářské kriminality, práci na místě činu při vloupání do lékáren a zdravotnických zařízení, ... upřesnit hláskou službu, součinnost, vedené evidencí, předávání poznatků apod.*“¹⁰¹) Byly jím „*Zásady k jednotnému postupu boje proti nealkoholové toxikomanii*“ zpracované komisí pracovníků FKÚ FS VB a SKS MV ČR a SSR a vydané rozkazem náčelníka FS VB č. 28/78 ze dne 10. 11. 1978. Metodický pokyn z roku 1973 nahrazovaly a upřesňovaly.

V činnosti Federální správy VB¹⁰²) bylo blíže stanoveno, že má rozhodovat v případech, zasahujících do území obou republik, který útvar VB bude případ zpracovávat. Dále měla řídit práci pracovníků kriminální služby VB při zpracování případů, které svým rozsahem přesahují rámec jedné republiky nebo zasahují do zahraničí; měla organizovat

⁹⁷AMV Kanice, přír. č. 1189/82, bal. 2, Zhodnocení operativní činnosti po úseku omamných prostředků – zaslání, Vyhodnocení problematiky toxikomanie z pohledu FKÚ-FS VB FMV, 1977, s. 32.

⁹⁸ AMV Kanice, přír. č. 1324/84, bal. 1, č. j. SKS-00186/1977, Informace pro kolegium ministra vnitra ČR o zasedání Koordinační rady VB dne 27. 9. 1977.

⁹⁹ Za splnění zodpovídala FKÚ FS VB.

¹⁰⁰ AMV Kanice, přír. č. 1324/84, bal. 1, č. j. SKS-00186/1977, Informace pro kolegium ministra vnitra ČR o zasedání Koordinační rady VB dne 27. 9. 1977, fol. 20–22.

¹⁰¹ AMV Kanice, přír. č. 1493/85, bal. 4, č. j. SKS-0678/HK-2-79, Výklad „Zásad k jednotnému postupu boje proti nealkoholové toxikomanii“, s. 2 (dále Zásady 1978).

¹⁰² Zásady 1978, s. 32–34.

a uskutečňovat mezinárodní součinnost v případech zasahujících mimo státní území, včetně hraničních schůzek a vyřizování dožádání ve vztahu k zahraničí; spolupracovat se správami FMV, CS, GP ČSSR, společenskými organizacemi na federální úrovni a se zahraničními bezpečnostními sbory; vést celostátní evidenci toxikomanů a osob, zabývajících se trestnou činností související s nealkoholovou toxikomanií.

Úkoly Hlavního velitelství VB MV ČSR v oblasti toxikomanie převzala SKS MV ČSR.¹⁰³) Kromě podílu na řízení a kontrole výkonu u podřízených útvarů VB, zajišťování a řízení rozpracovaných případů, které přesahovaly rámec jednoho kraje v rámci jedné republiky, spolupráce s jinými složkami a resorty v rámci územní působnosti, zajišťování dalších úkolů spojených s centrálním řízením v boji proti trestné činnosti s nealkoholovou toxikomanií, přibyly dva nové. K 31. 1. každého kalendářního roku měla SKS MV ČSR předkládat FS VB vyhodnocení situace za uplynulé období s úkoly, které budou plněny následující období, a s návrhy na opatření; správy VB a MS VB Praha měly předkládat SKS vyhodnocení situace v oblasti nealkoholové toxikomanie ve své územní působnosti ke dni 30. 6. a 31. 12. každého kalendářního roku. Okresní, městské a obvodní správy SNB prováděly výkon služby v oblasti toxikomanie a předkládaly správám VB (MS VB) vyhodnocení situace ke dnům 15. 6. a 15. 12. kalendářního roku. „Zásady...“ podrobně stanovovaly způsob vypracování komplexních vyhodnocení.

I nadále spočívalo hlavní těžiště práce při vyhledávání, rozpracování a dokumentování trestné činnosti na okresních, městských, obvodních správách SNB a správách VB (MS VB).¹⁰⁴) K zajištění úkolů byla důležitá součinnost mezi pracovníky obecné a hospodářské kriminality a ostatních služeb VB.¹⁰⁵) Měli ji řídit a organizovat zástupci pro operativu na správách VB (MS VB) a zástupci pro operativu náčelníků odborů VB na okresních, městských a obvodních správách SNB. Náčelníci okresních, městských a obvodních správ SNB (nebo jejich zástupci) a náčelníci správ VB (jejich zástupci) projednávali na horizontální úrovni spolupráci s příslušnými náčelníky útvarů Státní bezpečnosti, součinnost na úrovni správ FMV zajišťovala FS VB FMV.

Při rozhodování, která součást kriminální služby provede rozpracování případu, bylo podle „Zásad...“ nutno přihlížet k charakteru zjištěné či předpokládané trestné činnosti a možnostem pro nejefektivnější rozpracování. Vodítkem měly být např. zdroje zneužívaných nebo rozšiřovaných návykových látek a jejich získávání, trestná činnost spáchaná pod jejich vlivem, charakter osoby pachatele aj. Rozpracování mělo v každém případě být vedeno v koordinované spolupráci mezi pracovníky obecné a hospodářské kriminality. O tom, který útvar měl případ rozpracovávat, rozhodoval náčelník či jeho zástupce pro operativu. K boji měli samozřejmě přispívat i pracovníci základních útvarů VB a vyšetřovatelé.

Po linii hospodářské kriminality¹⁰⁶) určoval náčelník odboru HK S VB (MS VB) a odboru VB okresní, městské a obvodní správy SNB pracovníka oddělení HK pro práci na úseku nealkoholové toxikomanie. Ten ve svém obvodu udržoval styk s lékaři-psychiatry,

¹⁰³ Tamtéž, s. 34–35.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 35–36.

¹⁰⁵ Prozatím úseku nealkoholové toxikomanie nebyl převod do gesce pouze útvarů obecné kriminality, jak navrhol odbor HK SKS MV ČSR v květnu 1977 s odůvodněním, že „...zkušenosti posledních let ukázaly, že odbory a odd. OK mají lepší předpoklady boje proti nealkoholové toxikomanii...“ Návrh byl cestou náměstka ministra vnitra ČSR zaslán FS VB (Vyhodnocení 1977, fol. 102). Ta se k tomu vyjádřila takto: „...není důvodu měnit převod gesce na odbory a skupiny obecné kriminality. Není důvod po 4 letech, kdy gesce je určena hospodářské kriminalitě, ji měnit na obecnou kriminalitu. Tato změna by celé situaci neprospěla, ale naopak by vyvstaly další problémy.“ Viz AMV Kanice, přír. č. 1189/82, bal. 2, Zhodnocení operativní činnosti po úseku omamných prostředků – zaslání, Vyhodnocení problematiky toxikomanie z pohledu FKÚ-FS VB FMV, 1977, s. 35. – K tomuto kroku došlo až v roce 1982.

¹⁰⁶ Zásady 1978, s. 36–38.

vyhodnocoval soustředěné poznatky a předkládal je příslušným náčelníkům s návrhem na opatření. Získával přehled o osobách zneužívajících omamné prostředky a ostatní návykové látky a o osobách, které odebíraly na lékařské předpisy neúměrné množství těchto látek. Prováděl opatření k omezení rozkrádání a odčerpávání omamných prostředků a návykových léků ve výrobě, lékárnách, skladech, lůžkových a dalších zdravotnických zařízeních. Plnil úkony, týkající se boje s trestnou činností související s toxikomanií pro jiné útvary VB, vyžadoval odborné posudky u Kriminálního ústavu VB FS VB nebo podle §§ 8 a 158 odst. 3 tr. řádu ve zdravotnických zařízeních, pokud k odbornému posouzení měly potřebná vybavení. Měl předkládat iniciativně návrhy na preventivní opatření a o záměrech využívání sdělovacích prostředků předem informoval FKÚ FS VB cestou SKS MV ČSR. Měl se účastnit práce na místě činu při vloupání do zdravotnických zařízení, kde byly odcizeny opiáty nebo návykové léky a při náhlých úmrtích v důsledku intoxikace. Zajištěné omamné prostředky a léky předával proti potvrzení pracovníkům podniku Zdravotnického zásobování v kraji. Dále prováděl potřebná opatření k omezení toxikomanie v řadách branců, spolupracoval s pracovníky celní služby, zejména v případech, kdy byly zajištěny drogy nebo bylo podezření na pašování drog. Zaměřoval operativní činnost na tranzitní přepravu drog přes naše území, a to jak na hraničních přechodech, tak ve vnitrozemí. Vedl evidenci toxikomanů a osob, které se zabývaly trestnou činností související s nealkoholovou toxikomanií. Při změně trvalého bydliště evidované osoby měl postoupit kartu do místa přestěhování. Plnil povinnosti hlásné služby.

Odbory a oddělení obecné kriminality řešily případy krádeží vloupáním a krádeží, při nichž byly odcizeny omamné prostředky a jiné návykové látky, případy toxikomanie mezi mládeží, případy charakteru obecné kriminality spáchané pod vlivem drog a případy, kdy došlo k ublížení na zdraví nebo úmrtí v důsledku intoxikace. Spolu s orgány péče o mládež při NV, školskými pracovníky a s funkcionáři společenských organizací zajišťovaly dozor nad činností mladistvých v internátech, učňovských a vysokých školách.

Pracovník obecné kriminality na úseku nealkoholové toxikomanie dále informoval určeného pracovníka HK o připravovaných akcích směřujících k boji s toxikomanií a společně připravovali preventivní a represivní opatření (srazy tzv. závadové mládeže aj.), předkládal iniciativní návrhy na preventivní opatření z úseku boje s trestnou činností související s nealkoholovou toxikomanií a o záměrech využívání všech sdělovacích prostředků informoval FKÚ FS VB cestou SKS MV ČSR. Ve svém služebním obvodu měl získávat přehled o osobách zneužívajících drogy včetně osob, které se vracely po odpykání trestu z nápravně výchovných ústavů a byla u nich ve výkonu trestu zjištěna toxikomanie. Na zjištěné osoby – toxikomany vyhotovoval karty poznatkové evidence a předával je k dalším opatřením určeným pracovníkům HK. Rovněž tak i u osob, které se zabývaly trestné činností v souvislosti s toxikomanií omamnými látkami a byly rozpracovány na odborech či odděleních OK. Poznatky k tzv. protispolečenské činnosti související s toxikomanií, které nebyly náplní OK, předával písemnou formou určenému pracovníku HK a obecně měl spolupracovat s pracovníkem HK při vyhodnocování situace na úseku nealkoholové toxikomanie a společně navrhovat opatření.¹⁰⁷⁾

Pracovníci kriminální služby spolupracovali s jednotlivými službami VB a dalšími orgány a organizacemi mimo resort MV.

Spolupráci měli vyvíjet s útvary StB a orgány celní služby, „...především s ohledem na účast navrátilců z kapitalistických zemí, studentů rozvojových zemí a různých vízových cizinců při zneužívání drog“.¹⁰⁸ Dále „Zásady...“ vyžadovaly spolupráci s odbory pasů a víz, dopravními inspektoráty v otázkách vydávání řidičských průkazů (příp. jejich odebrání),

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 39–40.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 41.

vyhledavateli a vyšetřovateli VB k poznatkům k toxikomanii, zjištěných při vyšetřování, vyhledávání v souvislosti s jinou trestnou činností, s pracovníky Správy nápravných zařízení Ministerstva spravedlnosti s ohledem na zneužívání drog v NVÚ a o signalizaci propuštěných toxikomanů z výkonu trestu útvary VB dle místa bydliště. S pracovníky ČSLA, s nimiž bylo nutno čelit zneužívání drog mezi branci a vojenskými osobami, rozkrádání uvedených prostředků ve vojenských zdravotnických zařízeních a skladech, s příslušnými pracovníky zdravotnických zařízení, školskými pracovníky, vychovateli učňovského dorostu a vedoucími internátů a domovů mládeže a s příslušnými funkcionáři státních a společenských orgánů a organizací.

Evidence toxikomanů měla být i nadále vedena na odděleních hospodářské kriminality okresních, městských a obvodních správ SNB a na FKÚ FS VB samostatně. Měla sloužit ke kontrole a sledování osob, u kterých byla zjištěna drogová závislost a k tipování pachatelů trestných činů v souvislosti s nealkoholovou toxikomanií. Postup vedení evidence byl rozveden v „Zásadách...“

Problém v minulém období činila hlásná služba, neboť nebyla řádně plněna, a nemohla tak zabezpečit informovanost pro řídicí a koordinační činnost ministerstev vnitra k informování vedoucích, stranických a státních činitelů. Předmětem hlášení měly být *„trestné činy, události nebo vzniklé situace v oblasti toxikomanie, které je třeba vzhledem k jejich charakteru a významu považovat za výrazné vybočení z mezí obvyklého dění v místě.“*¹⁰⁹) Hlášení měly zasílat všechny součásti VB, počínaje základními útvary, služebním postupem správám kriminální služby MV ČSR a MV SSR a FKÚ FS VB.¹¹⁰)

Dospěli jsme k bodu, kdy došlo v postupu Veřejné bezpečnosti proti nealkoholové toxikomanii slovy tehdejších referentů *„k zaktivizování sil“*. Ve vydaných předpisech byly konkretizovány úkoly, nealkoholová toxikomanie se dostala do plánů práce a to byl začátek koordinovaného postupu proti ní. Přes rozsáhlé možnosti policejního totalitního státu se jí však nedařilo vymýtit. Místo klasické toxikomanie u nás kvetl specifický druh „dostupné toxikomanie“ ve formě zneužívání různých léků a chemických látek s toxickými účinky. Obrovský drogový boom po listopadu 1989 zřejmě nebyl jen důsledkem otevření hranic a celkového uvolnění společnosti, ale i přirozeným pokračováním již započatých tendencí.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 43.

¹¹⁰ Určení pracovníci po linii OK i HK měli hlásit rozsáhlé případy s větším počtem pachatelů a se zvláštní společenskou nebezpečností a jednáním pachatelů; případy vloupání do lékáren, skladů, výrobních závodů léčiv a jiných zdravotnických zařízení, kde byly odcizeny opiáty nebo větší množství léčiv; ztráty opiátů ve zdravotnických aj. objektech; sročení, „potluchy“ a podobné srazy tzv. závadové mládeže, pokud by bylo zjištěno požívání drog, již v období jejich přípravy; podezřelá a náhlá úmrtí související s nealkoholovou toxikomanií včetně sebevražd; případy, kde došlo k těžké újmě na zdraví zaviněné druhou osobou; trestnou činností nebo událost zasahující do více krajů nebo území obou republik, popřípadě přes hranice ČSSR a byla-li nezbytná koordinace celého případu; případy týkající se pašování drog, zjištěných na hraničních přechodech; zahájení rozpracování případu v agenturních a operativních spisech, v rozkrádání léčiv většího rozsahu zdravotnickým personálem, spekulace s drogami. Tamtéž, s. 44–45.

Použité zkratky

CŘ	Celní ředitelství
CS	Celní správa
FKÚ	Federální kriminální ústředna
fol.	folio
FS VB	Federální správa Veřejné bezpečnosti
GP	Generální prokuratura
HK	hospodářská kriminalita
HV VB	Hlavní velitelství Veřejné bezpečnosti
KS SNB	Krajská správa Sboru národní bezpečnosti
MS	Ministerstvo spravedlnosti
MS VB	Městská správa Veřejné bezpečnosti
MZd	Ministerstvo zdravotnictví
NMV	nařízení ministra vnitra
NVÚ	nápravněvýchovné ústavy
O VB	oddělení Veřejné bezpečnosti
OHK	odbor/oddělení hospodářské kriminality
OK	obecná kriminalita
OO VB	okresní oddělení Veřejné bezpečnosti
OOK	odbor/oddělení obecné kriminality
OS SNB	okresní správa Sboru národní bezpečnosti
OVS	okresní vojenská správa
OVŠ	odbor vyšetřování
S VB	Správa Veřejné bezpečnosti
SHK	skupina hospodářské kriminality
SKS	Správa kriminální služby
SNV	Správa nápravné výchovy
SOH	skupina obecné kriminality
SPDS VB	Správa pořádkové a dopravní služby Veřejné bezpečnosti
SV VB MV ČSR	Správa vyšetřování Veřejné bezpečnosti MV ČSR